

PLAN OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZO -EDUKACYJNY (OWE)

WIZYTÓWKA INSTYTUCJI

1. DANE INSTYTUCJI:

NAZWA INSTYTUCJI: ŻŁOBEK BAJKOWA WYSPA W KRAKOWIE
ORGAN PROWADZĄCY: ABM SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ
NR WPISU: NUMERACJA OGÓLNA: 34273/Z; WEWN.: 7330.1.37.2024

2. LOKALIZACJA:

ADRES: HOFFMANOWEJ 6B LOK. U.3.2 KRAKÓW
ŚRODKI TRANSPORTU: BEZPOŚREDNI DOJAZD DO INSTYTUCJI LINIAMI TRAMWAJOWYMI
O NUMERACH: 8, 11, 22, 50. DOSTĘPNOŚĆ MIEJSC
PARKINGOWYCH OGÓLNODOSTĘPNYCH
TERENY ZIELONE: W PRACY Z DZIEĆMI ŻŁOBEK WYKORZYSTUJE OGÓLNODOSTĘPNE
TERENY ZIELONE I PLACE ZABAW

3. STRUKTURA I ZASOBY:

LICZBA MIEJSC: ŻŁOBEK DYSPONUJE 30 MIEJSCAMI
GRUPY WIEKOWE: ZAJĘCIA PROWADZONE SĄ W II GRUPACH WIEKOWYCH
SALE ZAJĘCIOWE: ŻŁOBEK DYSPONUJE DWOMA SALAMI UMOŻLIWIAJĄCYMI
PROWADZENIE ZRÓŻNICOWANYCH ZAJĘĆ M.IN. EDUKACYJNYCH,
SENSORYCZNYCH, RUCHOWYCH
TERENY ZEWNĘTRZNE: W PRACY Z DZIEĆMI ŻŁOBEK WYKORZYSTUJE OGÓLNODOSTĘPNE
TERENY ZIELONE I PLACE ZABAW

4. CHARAKTER I METODY PRACY:

METODYKA: PEDAGOGIKA W NURCIE BLISKOŚCIOWYM Z ELEMENTAMI
MONTESSORI

5. PROGRAMY EDUKACYJNE I OPIEKUŃCZE:

RODZAJE AKTYWNOŚCI: MALI POLIGŁOCI, KODOWANIE NA DYWANIE, MAŁY CHEMIK, MASTERCHEF, ZACZAROWANA OPOWIEŚĆ, CZUJĘ WIĘĆ ROSNĘ, BAJKOWE TUPANKI, RYTM ICZNE SMYKI, ŁAPKA W ŁAPKĘ

DOSTĘP DO SPECJALISTÓW: DOSTĘP DO PSYCHOLOGA, LOGOPEDY

6. BEZPIECZEŃSTWO I DOSTOSOWANIE DO POTRZEB DZIECI:

DOSTOSOWANIE OBIEKTU: INSTYTUCJA DOSTOSOWANA DO POTRZEB DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH

MONITORING: INSTYTUCJA NIE STOSUJE MONITORINGU WIZYJNEGO

7. KIEROWNICTWO I KONTAKT:

DYREKTOR: KATARZYNA RODZAJ

OSOBY KONTAKTOWE: AGNIESZKA HAMULEWICZ, MENADŻER, TEL. 730.298.428,
E-MAIL: BW@ABMZLOBEK.COM

PODSTAWA PRAWNA

- USTAWA Z 04.02.2011R. O OPIECE NAD DZIEĆMI DO LAT 3 (T.J. DZ.U. Z 2025 R. POZ. 798),
- ROZPORZĄDZENIA MINISTRA RODZINY I POLITYKI SPOŁECZNEJ Z DNIA 13.12.2024R. W SPRAWIE STANDARDÓW OPIEKI SPRAWOWANEJ NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3 (DZ.U. Z 2024 R. POZ. 1882)

SPIS TREŚCI:

I.	CELE OPIEKUŃCZO- WYCHOWAWCZO- EDUKACYJNE _____	STR. 04
II.	METODY PRACY Z DZIEĆMI _____	STR. 04
III.	HARMONOGRAM OBEJMUJĄCY STAŁE I ZMIENNE ELEMENTY DNIA _____	STR. 06
IV.	PLANOWANE AKTYWNOŚCI _____	STR. 07
V.	MONITOROWANIA REALIZACJI PLANU OWE [STANDARD 11] _____	STR. 19
VI.	ZAŁĄCZNIKI:	
	— ZAŁĄCZNIK NR 1- SZCZEGÓŁOWA LISTA STOSOWANYCH METOD PRACY	
	— ZAŁĄCZNIK NR 2- WSKAZÓWKI METODYCZNE	
	— ZAŁĄCZNIK NR 3 - LISTA DZIAŁAŃ WSPIERAJĄCYCH AUTONOMIĘ DZIECKA PODCZAS CZYNNOŚCI HIGIENICZNYCH	
	— ZAŁĄCZNIK NR 4- ARKUSZ SAMOOCENY PERSONELU W ZAKRESIE WSPIERANIA AUTONOMII DZIECKA PODCZAS CZYNNOŚCI HIGIENICZNYCH	
	— ZAŁĄCZNIK NR 5 - LISTA DZIAŁAŃ PERSONELU WSPIERAJĄCYCH AUTONOMIĘ DZIECKA PODCZAS POSIŁKU	
	— ZAŁĄCZNIK NR 6 - ARKUSZ SAMOOCENY PERSONELU W ZAKRESIE WSPIERANIA AUTONOMII DZIECKA PODCZAS POSIŁKU	
	— ZAŁĄCZNIK NR 7- LISTA DZIAŁAŃ WSPIERAJĄCYCH BUDOWANIE BEZPIECZNYCH, OPARTYCH NA SZACUNKU RELACJI Z DZIEĆMI	
	— ZAŁĄCZNIK NR 8 - ARKUSZ SAMOOCENY PERSONELU W ZAKRESIE NAWIAZYWANIA RELACJI Z DZIEĆMI, REAGOWANIA NA ZACHOWANIA DZIECI I KOMUNIKOWANIA DZIECIOM O AKTYWNOŚCIACH	
	— ZAŁĄCZNIK NR 9 - ANKIETA AUTOREFLEKSJI PERSONELU W ZAKRESIE WSPOMAGANIA ZABAWY DZIECI PODCZAS CODZIENNEJ PRACY	
	— ZAŁĄCZNIK NR 10- KARTA OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA (4-12 MIESIĘCY)	
	— ZAŁĄCZNIK NR 11 - ARKUSZ OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA 1-LETNIEGO (12-18 MIESIĘCY)	
	— ZAŁĄCZNIK NR 12 - ARKUSZ OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA 2-LETNIEGO (19-24 MIESIĘCY)	
	— ZAŁĄCZNIK NR 13 - ARKUSZ OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA 3-LETNIEGO (25-36 MIESIĘCY)	
	— ZAŁĄCZNIK NR 14- ARKUSZ OBSERWACJI ZAJĘĆ Z DZIEĆMI	

I. CELE OPIEKUŃCZO- WYCHOWAWCZO- EDUKACYJNE

CELE OGÓLNE:

- ✓ Stworzenie optymalnych warunków pobytu dzieciom przez organizację codziennej opieki zapewniającej respektowanie praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka i spełnianie podstawowych potrzeb życiowych–fizjologicznych, potrzeby bezpieczeństwa, potrzeby uwagi i szacunku;
- ✓ Stworzenie warunków pobytu wspierających rozwój umiejętności samoregulacji i samodzielności dzieci w zakresie samoobsługi oraz w kontaktach społecznych;
- ✓ Wspieranie rozwoju poznawczego, twórczego, umiejętności komunikacji oraz sprawności fizycznej przez stworzenie środowiska edukacyjnego umożliwiającego pełen i harmonijny rozwój;

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- ✓ Spełnianie podstawowych potrzeb życiowych dzieci – fizjologicznych, potrzeby bezpieczeństwa, potrzeby uwagi i szacunku, przez stworzenie dzieciom optymalnych warunków codziennego pobytu;
- ✓ Stwarzanie dzieciom warunków do:
 - kształtowania umiejętności samoregulacji i samodzielności dzieci w zakresie samoobsługi oraz w kontaktach społecznych;
 - budowania relacji z innymi i umiejętności współdziałania w grupie rówieśniczej;
 - rozwoju umiejętności ruchowych umożliwiających skuteczne działanie w czasie pobytu w grupie;
 - rozwoju umiejętności komunikacji i gotowości do porozumiewania się w sprawach swoich potrzeb;
 - rozwoju ciekawości poznawczej i ekspresji twórczej w oparciu o codzienne doświadczenia.
- ✓ Prowadzenie pracy z dziećmi z pełnym respektowaniem praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka.

II. METODY PRACY Z DZIEĆMI

1. Relacje z dziećmi

Opiekunki tworzą responsywne i wzajemne relacje z dziećmi oparte na szacunku. Dbają o ciepłą i domową atmosferę w placówce, pełniąc funkcję łącznika między placówką a domem. Placówka stara się, żeby dziećmi zajmowały się te same osoby, ponieważ sprzyja to rozwijaniu bezpiecznych relacji między małą grupą dzieci a opiekunką.

2. Ścisła współpraca z rodzicami

Aby rozwijać nabywanie doświadczeń przez dzieci, personel współpracuje z rodzicami. Ta współpraca tworzy ramy do pogłębiania relacji, wspiera ciągłość opieki i zapewnia dzieciom stabilność.

3. Aktywne słuchanie

Komunikacja opiekunek z dziećmi uwzględnia aktywne słuchanie, które przejawia się poprzez komentowanie zaobserwowanych działań dziecka, wyrażanie zainteresowania działaniami dziecka.

4. Włączanie się do zabawy/aktywności dzieci

Opiekunowie włączają się do zabawy/aktywności dzieci, gdy dzieci tego potrzebują, lub wyłączają się, jeśli ich obecność nie jest niezbędna. Opiekunowie są w pobliżu dzieci podczas eksploracji środowiska.

5. Dostarczanie materiałów, przedmiotów i narzędzi

Rolą opiekuna jest dostarczanie dzieciom materiałów, przedmiotów czy narzędzi, które mogą rozwijać i wzbogacać aktywności i zabawy dzieci. Opiekun nie ponagla dziecka do użycia nowych materiałów, to dziecko samo decyduje, kiedy i jak je wykorzysta.

6. Pomaganie dzieciom w zrozumieniu świata

Opiekunki mówią na głos, jak działa to, co robią dzieci, jakie są obserwowane zależności, łączą przyczyny i skutki, pokazują dzieciom chronologię wydarzeń, przewidują wydarzenia.

Szczegółowy wykaz metod pracy stosowanych w Żłobku Bajkowa Wyspa stanowi załącznik do niniejszego Planu OWE.

III. HARMONOGRAM OBEJMUJĄCY STAŁE I ZMIENNE ELEMENTY DNIA

Harmonogram dnia jest stały i znany Rodzicom. Czynności higieniczne, takie jak: zmiana pieluszek, mycie, podmywanie i odświeżanie dziecka, odbywa się w zgodzie z potrzebami dziecka, wtedy kiedy ono tego potrzebuje, nie jest częścią zaplanowanego harmonogramu dla całej grupy. Dzieciom starszym, które korzystają z nocnika, przypomina się o możliwości skorzystania z toalety. Przewijanie odbywa się bez pośpiechu, w kontakcie z dzieckiem i z delikatnością.

Szczegółowy harmonogram dnia z orientacyjnym podziałem godzinowym przedstawia poniższa tabela.

GODZINY	ELEMENTY DNIA
06:30-07:50	– przyjmowanie dzieci; zabawy w kółkach zainteresowań
07:50-08:30	– toaleta, czynności higieniczne;
08:30-09:00	– pierwsze śniadanie;
09:00-09:45	– toaleta, czynności higieniczne;
09:45-10:00	– zabawy i zajęcia wg planu zajęć;
10:00-10:20	– drugie śniadanie;
10:20-10:30	– toaleta, czynności higieniczne;
10:30-11:20	– pobyt na świeżym powietrzu- plac zabaw lub spacer –min. 1 raz dziennie;
11:20-11:30	– toaleta, czynności higieniczne;
11:30-11:45	– obiad pierwsze danie (zupa);
11:45-12:00	– przygotowanie do leżakowania (czytelnictwo);
12:00-13:45	– leżakowanie;
13:45-14:00	– zabawy i zajęcia wg planu zajęć;
14:00-14:20	– obiad drugie danie;
14:20-14:30	– toaleta, czynności higieniczne;
14:30-15:20	– zabawy dowolne;
15:20-15:30	– toaleta, czynności higieniczne;
15:30-16:00	– podwieczorek;
16:00-18:00	– zabawy w kółkach zainteresowań, zakończenie dnia – pożegnanie.

IV. PLANOWANE AKTYWNOŚCI

NUMER I NAZWA STANDARDU	DZIAŁANIA PERSONELU, WSKAZÓWKI METODYCZNE ORAZ AKTYWNOŚCI
4.1 Respektowanie praw dzieci w codziennej pracy instytucji opieki. Instytucja opieki stwarza dzieciom warunki do odpoczynku w pomieszczeniu w dwóch różnych formach (w szczególności: odpoczynek na leżaczkach, cicha aktywność na dywanie)	Każdego dnia personel stwarza dzieciom warunki do odpoczynku w placówce w dwóch formach: odpoczynek na leżaczkach lub cicha aktywność na dywanie.
4.2 Respektowanie praw dzieci w codziennej pracy instytucji opieki. Instytucja opieki ma spisana listę działań personelu wspierających autonomię dziecka podczas czynności higienicznych (mycie rąk, toaleta, zmiana pieluchy i inne)	Personel opisuje czynności higieniczne, jakie wykonuje razem z dzieckiem, żeby dziecko wiedziało, co będzie się z nim działo w kontakcie z dorosłym. Informuje dziecko o zamiarze zmiany mu pieluszki i upewnia się, że dziecko rozumie jego intencje.
4.4 Respektowanie praw dzieci w codziennej pracy instytucji opieki. Instytucja opieki ma spisana listę działań personelu wspierających samodzielność dziecka podczas posiłków	Personel: — zaprasza dzieci do wspólnego nakrywania do stołu i sprzątania po posiłku; — daje dzieciom tyle czasu na posiłek, ile potrzebują.
5. Budowanie przez personel bezpiecznych, opartych na szacunku relacji z dziećmi	Personel: — często znajduje się w fizycznej bliskości dzieci, siedząc obok nich na ich poziomie, np. na podłodze lub przy stole; — odzwierciedla emocje dzieci, ich radość i entuzjazm oraz inne emocje. Stara się utrzymać pozytywne emocje w kontakcie z dziećmi, żartuje z nimi, uśmiecha się i śmieje, reaguje na interakcje z dziećmi w ciepły sposób; — jest uważny na trudne momenty dzieci (zmęczenie, przestymulowanie) i wspiera je, aranżując zmiany w otoczeniu, dostosowując ton głosu i styl interakcji do sytuacji; — pozwala dzieciom się przytulać i utrzymywać fizyczną bliskość w odpowiedzi na werbalne lub niewerbalne intencje dzieci.;

	— swobodnie dołącza do zabawy i aktywności z dziećmi lub oddala się, gdy dzieci go nie potrzebują; — pozwala dzieciom na popełnianie błędów i zachęca do samodzielnego ich naprawiania/rozwiązywania problemów, jeżeli są na to gotowe; — akceptuje wyrażanie emocji przez dzieci; — okazuje szacunek dzieciom, wyrażając to również poprzez formy grzecznościowe: „dziękuję ci”, „proszę”; — uprzedza dziecko o działaniu, które będzie podejmowane z jego udziałem (np. zmiana pieluchy lub wycieranie nosa lub buzi), i czeka na jego odpowiedź (werbalną lub niewerbalną), żeby mieć pewność, że dziecko rozumie sytuację; — przypomina dzieciom werbalnie lub niewerbalnie (gestem lub używając znaków graficznych) o następnym punkcie w planie dnia
6.1 Wspieranie u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby. W planie opiekuńczo- wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami	Personel: — aranżuje przestrzeń tak, żeby dzieci mogły widzieć, co robią inni, m.in. poprzez podział sali na kilka stref wyposażonych w zróżnicowane zabawki i materiały czy możliwość przekształcania sali w odpowiedzi na aktualne zainteresowania dzieci; — celebrowanie rytuałów codziennego przywitania i pożegnania; — wspólnie realizowany plan dnia, z powtarzającymi się zabawami integrującymi dzieci; — włącza dzieci w dekorowanie sali; — modeluje społeczne interakcje podczas zabaw z dziećmi, w których uczestniczy; — wykorzystuje wiedzę o zainteresowaniach i temperamencie dzieci do angażowania ich we wspólne zabawy.
6.2 Wspieranie u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby. W planie opiekuńczo- wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są zawarte aktywności wspierające rozwój autonomii dzieci przez:	Personel: — umożliwia dzieciom podejmowanie różnych ról (np. poprzez wyznaczanie w najstarszej grupie dyżurnego pomagającego w rozdawaniu sztuczków); — zostawia dziecku czas na samodzielnie wykonanie jakiejś czynności, np. przy ubieraniu się, sprzątanu, łączeniu puzzli lub aranżacji miejsca zabawy; — stwarza dzieciom możliwości pomagania innym dzieciom;

1) umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących; 2) zwiększanie samodzielności dzieci	— wspiera samodzielne rozwiązywanie konfliktów między dziećmi i udziela wsparcia w rozwiązywaniu konfliktów, jeśli same nie potrafią znaleźć rozwiązania problemu (osoby z personelu powinny mieć wspólną strategię wspierania dzieci w sytuacjach konfliktowych); — umożliwia dzieciom podejmowanie decyzji i wybieranie zgodnie z ich możliwościami rozwojowymi; — aranżuje przestrzeń tak, żeby dzieci mogły się samodzielnie bawić; — daje dzieciom prawo do decydowania, czy chcą się dzielić zabawkami i szanuje ich wybór; — daje dzieciom prawo do decydowania, czy chcą się bawić z innymi dziećmi i szanuje ich wybór.
6.3 Wspieranie u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby. W planie opiekuńczo- wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są opisane zadania personelu wspierające współpracę i komunikację dzieci w grupie	Personel: — daje dzieciom wskazówki, jak ze sobą współpracować (np.: „Najpierw on, potem ty”); — pozostaje w pobliżu, gdy dzieci decydują, z kim chcą się bawić; — podpowiada dziecku, jak może się zachować w konkretnej sytuacji, a nie mówi, czego ma nie robić (koncentruje się na pozytywnych komunikatach korygujących); — wprowadza zasady funkcjonowania dzieci w grupie i wyjaśnia ich znaczenie.
6.4 Wspieranie u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby. Plan opiekuńczo-wychowawczo- edukacyjny przyjęty przez instytucję opieki przewiduje celebrowanie świąt i innych ważnych wydarzeń	Celebrowanie powinno dotyczyć spraw bliskich najmłodszym dzieciom, takich jak np.: urodziny (personel ustala z rodzicami i wprowadza prosty zwyczaj/rytuał świętowania w grupie urodzin, taki sam dla każdego dziecka); Dzień Dziecka; Dzień Babci i Dziadka, Dzień Rodziny (personel dba o to, by dzieci nie były obligowane do dawania rodzicom czy dziadkom prezentów). Personel: — uzgadnia celebrowanie świąt o znaczeniu kulturowym czy religijnym z rodzicami; — respektuje prawo dziecka do odmowy lub rezygnacji ze świętowania lub z fragmentu rytuału (np. przytulenia przez inne dzieci).
7.1 Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata. W planie opiekuńczo-wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są spisane	Wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata przez dzieci: — umożliwia dzieciom zabawy w kąciach tematycznych uzupełnianych regularnie nowymi materiałami, zabawkami, przedmiotami, zgodnie ze zmieniającymi się zainteresowaniami dzieci i ich aktualnymi potrzebami;

wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata przez dzieci	— rozwija zainteresowania dzieci przez dzielenie się pomysłami i pokazywanie nowych zastosowań istniejących materiałów, zabawek i pomocy edukacyjnych; — dostosowanie czasu trwania zabaw do możliwości dzieci (zabawy trwają tak długo, jak długo dzieci są nimi zainteresowane); — dostosowanie tematyki inicjowanych przez personel zabaw do aktualnych zainteresowań dzieci; — zapewnianie dzieciom dostępu do materiałów wzbudzających ich ciekawość, do przedmiotów codziennego użytku oraz materiałów pochodzących z natury; — umożliwianie dzieciom eksplorowania najbliższego otoczenia placówki i obserwowania zmian zachodzących w przyrodzie.
7.2 Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata. W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności: 1) myślenie przyczynowo--skutkowe; 2) umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata; 3) używanie określeń dla cech przedmiotów; 4) używanie określeń przestrzennych	Wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci myślenie przyczynowo- skutkowe: — opisywanie tego, co dziecko robi, co się dzieje z badanymi przez nie przedmiotami, materiałami; — uruchamianie umiejętności skupienia na działaniu i przewidywania jego skutków (np.: „Pchnąłeś piłkę. Teraz turla się po podłodze. Ciekawe, gdzie się zatrzyma?”); — wykorzystywanie czynności dnia codziennego (takich jak: ubieranie, jedzenie, higiena) lub tworzenie sytuacji edukacyjnych, w których dziecko może: – manipulować przedmiotami, materiałami; – podejmować czynności odwracalne i nieodwracalne; – robić doświadczenia; – próbować nowych rozwiązań i sprawdzać ich skuteczność. Wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci umiejętność obserwacji i doświadczania otaczającego świata: — obserwowanie razem z dzieckiem lub dziećmi zjawisk, które przyciągają ich uwagę, i komentowanie tego (np.: „Widzę, że kapie woda z kranu, zakręczę go mocniej”; „Słyszę, że stukasz grzechotką w stół. To głośny dźwięk. Ja stukam grzechotką w dywan. To cichy dźwięk”); — okazywanie zaciekawienia i swojego zaangażowania w badanie, modelowanie postawy ciekawości, dociekliwości, zaangażowania w swoje działanie; — pomaganie w rozumieniu tego, co dzieci robią i obserwują, przez opisywanie i wyjaśnianie;

	— zachęcanie do eksplorowania natury i terenu na zewnątrz budynku, stwarzanie możliwości swobodnej zabawy oraz opisywanie tego, co dzieci robią. Wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci używanie określeń dla cech przedmiotów: — określanie i nazywanie cech przedmiotów używanych przez dzieci (dotyczących np. koloru, kształtu, faktury); — określanie relacji między przedmiotami (np.: dużo–mało; blisko–daleko, ciepłe–zimne) w sytuacjach codziennych, swobodnej zabawy i zajęciach kierowanych przez siebie; — dawanie dzieciom możliwości wyboru między różnymi produktami do jedzenia podczas posiłku i opisywanie różnic między nimi; — określanie i porównywanie przedmiotów w otoczeniu (np.: duży–mały, większy–mniejszy). Wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci używanie określeń przestrzennych: — używanie w codziennych kontaktach z dziećmi takich słów, jak: góra, dół, przód, tył, lewo, prawo, nad, pod, obok, wewnątrz, zewnątrz, przed, za, obok, między, wyżej, niżej, w górze, na dole, daleko, blisko, wysoko, nisko; — opisywanie swoich czynności i aktywności dzieci i umiejscawianie tych działań w przestrzeni („Postawiłam kubeczki do picia na tacy. Widzę, że posadziłeś misia na krześle, a zajączka na podłodze. Chcesz, żeby zając siedział wyżej?”).
8.1 Tworzenie dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się. W planie opiekuńczo-wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci	Wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, uwzględniające: 1) mówienie do dzieci: — komunikowanie się w sposób zrozumiały dla dziecka; — inicjowanie kontaktu werbalnego i niewerbalnego; — używanie pytań otwartych i rozszerzających lub inicjujących rozmowę w sposób budzący zainteresowanie albo działanie dziecka; — stosowanie różnorodnych form wypowiedzi (pytania, zdania twierdzące, wykrzyknikowe itd.); — towarzyszenie dzieciom w zabawach i częste komentowanie, co one robią;

	2) aktywne słuchanie: — dopytywanie dzieci o ich potrzeby w czasie codziennych czynności, takich jak toaleta czy jedzenie; — kierowanie wzroku i postawy ciała w kierunku dziecka, które coś mówi; — zadawanie pytań rozszerzających i komentowanie w sposób zachęcający do dalszej wypowiedzi („Co się stało? Uderzyłeś się? Gdzie?”); 3) wzbogacanie słownictwa dzieci: — wykorzystywanie słów z różnych kategorii (np.: przedmioty, działania, uczucia, funkcje); — rozwijanie interakcji dotyczących wspólnego doświadczenia lub zdarzeń z życia dziecka (np.: „Pamiętasz, jak na spacerze widzieliśmy wiewiórkę?”; „Wiem, że w domu masz psa. Co on robi, jak przychodzisz do domu? Hau-hau?”); — nazywanie, opisywanie tego, co robi dziecko, z użyciem nowych słów (pytanie: „Czy ten kalafior ci smakuje? zamiast: „Mniam-mniam?”); — rozwijanie języka i słownictwa dzieci za pomocą określeń opisujących dane zjawisko, sytuację czy przedmiot i łączenia ich ze słowami, które dziecko zna; — wypowiadanie się pełnymi zdaniami, unikanie infantylizowania; — mówienie w pierwszej osobie („Teraz pokażę ci tę nową układankę”).
8.2 Tworzenie dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się. W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności obejmujące: 1) rozmowy z dziećmi; 2) komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem; 3) aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek	Lista aktywności obejmująca: 1) rozmowy z dziećmi: — utrzymywanie konwersacji z dzieckiem przez wymianę: słuchanie–mówienie–słuchanie; — wykorzystywanie każdej sytuacji w ciągu dnia do prowadzenia rozmów z dziećmi (niezależnie od tego, czy jest to zabawa kierowana, czy posiłek, czy mycie rąk, ubieranie się przed spacerem itp.); — angażowanie dziecka w słowną interakcję opartą zarówno na wspólnie dzielonym doświadczeniu, jak i osobistych doświadczeniach dziecka; 2) komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem: — stwarzanie sytuacji, w których dzieci mogą bawić się ze sobą i rozmawiać o tym, co robią; — wspieranie komunikowania się dzieci ze sobą i z personelem (np. poprzez zabawy w telefon, w przyjęcie, w dom); — rozmawianie z dziećmi na temat tego, co jest aktualnie przedmiotem ich uwagi;

	— dawanie wskazówek dzieciom ułatwiających komunikację („Możesz powiedzieć, żeby...”; „Możesz zapytać o...”); 3) aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek — wprowadzenie i kultywowanie zwyczaju codziennego czytania o określonej porze, codziennych zabaw ze śpiewem; — wykorzystywanie rymowanek, piosenek do rozpoczynania, trwania i kończenia jakiejś czynności (np. piosenka na powitanie); — opowiadanie dzieciom książek z obrazkami i dbanie o to, żeby dzieci mogły aktywnie w tym uczestniczyć, dotykając ich, komentując treść.
9.1. Kształtowanie otoczenia umożliwiającego rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowanie zmysłów. W planie opiekuńczo--wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci; 3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki	Wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki: — zapewnienie dostępności materiałów i przedmiotów umożliwiających dzieciom rozwijanie sprawności motoryki małej; — stwarzanie sytuacji, w których dzieci mogą ćwiczyć sprawność rąk i palców, w tym np.: zginać, rolować, rozpląszczać miękkie masy, trzymać małe przedmioty, doskonaląc chwyt, drząc papier; — umożliwianie dzieciom zamykania, otwierania, zakręcania i odkręcania pojemników, wkładania i wyjmowania małych przedmiotów; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci — umożliwianie dzieciom codziennego kontaktu z materiałami angażującymi zmysły: czucie, smak, zapach, wzrok, słuch, poczucie ułożenia ciała i równowagę; — zapewnianie w ciągu dnia różnorodnych aktywności sensorycznych, dostosowanych do potrzeb dzieci i ich możliwości (uwaga: planowanie doświadczeń sensorycznych powinno zagwarantować dzieciom czas na zaangażowanie się i zabawę z innymi dziećmi); — stwarzanie niemowlakom możliwości samodzielnego badania różnorodnych obiektów i swojego ciała – własnych rąk i nóg oraz twarzy; 3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki: — wspieranie niemowlaków w nauce kontrolowania ruchów ciała i nauce stania, chodzenia na czworakach i chodzenia w pionie;

	— umożliwianie niemowlakom eksplorowania przestrzeni przez przenoszenie ich w różne miejsca, w których czekają nowe wyzwania, np. dążenie do interesujących przedmiotów; — bawienie się z dziećmi w zabawy ruchowe, podążanie za tym, co robią dzieci (np. turlanie się, chodzenie na czworakach); — stwarzanie dzieciom warunków do podejmowania nowych wyzwań związanych z przemieszczaniem się i uczeniem nowych umiejętności motorycznych; — umożliwianie dzieciom wielokrotnego powtarzania i ćwiczenia konkretnych umiejętności ruchowych tak długo, jak długo są tym zainteresowane; — wykorzystywanie sytuacji codziennych do ćwiczenia koordynacji wzrokowo-ruchowej, np. podczas jedzenia, ubierania się i innych czynności.
9.2 Kształtowanie otoczenia umożliwiającego rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowanie zmysłów. W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności wspierające rozwój sprawności fizycznej dzieci i angażowanie zmysłów, w tym: 1) zabawy angażujące zmysły: wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku; 2) zabawy wspierające rozwój motoryki małej; 3) ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi; 4) zabawy wspierające czucie głębokie oraz kształtujące schemat własnego ciała; 5) aktywności w zakresie dużej motoryki ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na powietrzu	Lista aktywności personelu, wspierających rozwój sprawności fizycznej dzieci i angażowanie zmysłów, w tym: 1) zabawy angażujące zmysły wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku Opiekun inicjuje i proponuje dzieciom aktywności, takie jak: — ścieżki sensoryczne – chodzenie na bosaka po trawie, piasku; — zabawy wodą, błotem, piaskiem; — malowanie rękami; — słuchanie i wydawanie dźwięków; — wąchanie naturalnych zapachów (warzyw, owoców, ziół, kwiatów); — testowanie smaków; — zabawy „koszykiem skarbów”; 2) zabawy wspierające rozwój motoryki małej Opiekun inicjuje i proponuje dzieciom aktywności, takie jak: — zabawa klockami; — wkładanie i wyjmowanie elementów z pojemników; — wlewanie, przelewanie i wylewanie wody; — przesypywanie kaszy za pomocą różnych narzędzi; — zabawy papierem: chwytanie, darcie, składanie; — malowanie farbami (palcami, pędzlami, stemplami);

	— zabawa masami sensorycznymi (ciastoliną, plasteliną), lepienie, wałkowanie, krojenie, rwanie, łączenie; — przyczepianie, odczepianie, zapinanie, odpinanie; — włączanie przycisków; 3) ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi Opiekun inicjuje i proponuje dzieciom aktywności, takie jak: — wspinanie się na kanapę z wykorzystaniem poduszek, krzesełek, mocnych pudeł; — chodzenie po śladzie; — samodzielne jedzenie; — malowanie; — mycie rąk; — ubieranie się (wkładanie i zdejmowanie prostych elementów garderoby); — sprząatanie zabawek do pudeł; — zabawy piłką: rzucanie, łapanie, turlanie; 4) zabawy wspierające czucie głębokie oraz kształtujące schemat własnego ciała Opiekun inicjuje i proponuje dzieciom zabawy, takie jak: — turlanie się; — huśtanie się; — przeciskanie się przez tunel; — otulanie się kocem; — masowanie; — naśladowanie ruchu; — oglądanie się w lustrze; — zabawy „paluszkowe”
10.1 Zapewnienie dzieciom warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki. W planie opiekuńczo--wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne	Wskazówki metodyczne dla personelu, dotyczące twórczej ekspresji dzieci, oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom działania twórcze i dostęp do wytworów kultury: — zapewnienie dostępu do materiałów umożliwiających dzieciom kreatywne działanie; — stworzenie bezpiecznej atmosfery, bez oceniania, zapewnienie swobody działania oraz czasu potrzebnego na angażowanie się dzieci we własnym tempie i zakresie;

warunki umożliwiające dzieciom: 1) działania twórcze; 2) dostęp do wytworów kultury	— docenienie procesu twórczego, a nie jakości efektu; — wspieranie i nadawanie wartości samemu działaniu tworzenia; — nazywanie tego, co dzieci robią, bez poprawiania ich i oceniania; — zapewnienie dzieciom czasu i miejsca na działania kreatywne w ciągu całego dnia; — stwarzanie dzieciom okazji do ekspresji twórczej, m.in. w formie tańca, śpiewu, manipulacji materiałami plastycznymi, wydawania dźwięków; — aranżowanie działań artystycznych nawet dla małej grupki dzieci lub pojedynczego dziecka, bez konieczności angażowania całej grupy w to samo działanie; — dostarczanie dzieciom okazji obcowania ze sztuką (rzeźbą, malarstwem, rysunkami) o wysokiej jakości artystycznej; — zapewnianie dzieciom kontaktu z muzyką wysokiej jakości, zarówno jeśli chodzi o jakość odtwarzania, jak i repertuar; — zapewnianie dzieciom dostępu do książek z szatą graficzną wysokiej jakości oraz do albumów ze zdjęciami; — organizowanie dzieciom rysowania i malowania na poziomych i pionowych dużych płaszczyznach (wielkości co najmniej A3) na wysokości ich wzroku; — organizowanie warunków do aktywności twórczej na zewnątrz budynku – w naturze. Dzieci nie mogą mieć kontaktu z żadnymi ekranami/monitorami!
10.2 Zapewnienie dzieciom warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki. W planie opiekuńczo--wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte działania personelu zachęcające dzieci do: 1) wyrażania twórczej ekspresji w różnych formach; 2) wyrażania twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów; 3) poznawania różnych wytworów kultury	Lista działań personelu zachęcających dzieci do: 1) wyrażania twórczej ekspresji w różnych formach — sfera muzyczna: śpiewanie, granie, wytwarzanie dźwięków, w tym z wykorzystywaniem głosu i dźwięków generowanych przez przedmioty, zjawiska, ciało, powtarzanie, modyfikowanie i tworzenie melodii, słuchanie dźwięków naturalnych i wytworzonych, słuchanie muzyki, piosenek; — sfera plastyczna: malowanie, barwienie, rysowanie, stemplowanie, cięcie, darcie, naklejanie, komponowanie obrazów na dużych i małych przestrzeniach, komponowanie w przestrzeni trójwymiarowej, układanie, dekorowanie z wykorzystaniem różnorodnych materiałów; — sfera ruchowa: ruch swobodny i spontaniczny, taniec swobodny, naśladowanie ruchów, tworzenie ruchów z wykorzystaniem swojego ciała i z rekwizytów, taniec do muzyki;

	— sfera słowna: spontaniczne i swobodne zabawy własnym głosem – tworzenie własnych słów, wydawanie dźwięków naśladowczych, zmiana głosu, tworzenie rymów, mówienie wierszyków, zmienianie słów w znanych dziecku wierszykach; — łączenie różnych rodzajów ekspresji: ruch swobodny do muzyki z wokalizą dziecka oraz jednoczesnym malowaniem wodą na chodniku (tworzeniem swobodnych linii); 2) wykorzystywania różnorodnych materiałów Zachęcanie dzieci do używania różnorodnych materiałów, takich jak: woda, piasek, błoto, trawa, liście, kamienie, zioła, warzywa, owoce, instrumenty, przedmioty wydające dźwięki, ubrania, materiały tekstylne, papier, przedmioty codziennego użytku; 3) poznawania różnych wytworów kultury Zapoznavanie dzieci z różnymi wytworami kultury poprzez: — teatryki w wykonaniu opiekunów, rodziców lub zaproszonych artystów; — słuchanie muzyki na żywo; — słuchanie muzyki klasycznej; — prezentowanie reprodukcji malarstwa lub rzeźby; — czytanie i oglądanie książek i albumów o wysokich walorach artystycznych (graficznie i językowo).
13.5 Dbłość personelu o bezpieczeństwo i zdrowie dzieci. W planie dnia jest codzienne wychodzenie z dziećmi na zewnřtrz. W wyjątkowych sytuacjach związanych z wysokim poziomem smogu lub niedogodnymi warunkami atmosferycznymi dzieciom proponuje się inne aktywności	Zalecenia do planowania aktywności dzieci na świeżym powietrzu: — zaplanowanie co najmniej jednego wyjřcia na zewnřtrz kaędego dnia – niezaleęnie od pory roku (zapewniając przy tym ubiór adekwatny do warunków atmosferycznych); — w miesiřcach letnich wydłuęenie czasu pobytu na dworze, z uwzględnieniem przerw podczas największego upału; — rezygnacja z wyjřcia jedynie w ekstremalnych warunkach (np. burza, ulewa, ekstremalna temperatura, bardzo złř jakość powietrza); — zapewnienie bezpiecznej i atrakcyjnej przestrzeni do zabaw na zewnřtrz – ogrodzonego, wyposażonego w sprzęt zabawowy i roślinność placu zabaw, ewentualnie korzystanie z pobliskiego parku;

	— uwzględnienie w planie zarówno swobodnych zabaw ruchowych, jak i organizowanych zabaw (gier sportowych, zabaw z elementami edukacyjnymi); — zadbanie o odpowiednie nawodnienie dzieci – zapewnienie dzieciom stałego dostępu do wody pitnej; — niewykluczanie najmłodszych dzieci z możliwości udziału w spacerach.
--	---

V. MONITOROWANIA REALIZACJI PLANU OWE [STANDARD 11]

Plan OWE jest co roku analizowany i dostosowywany do możliwości placówki oraz potrzeb dzieci objętych opieką żłobkową..

Przy aktualizacji planu OWE brane są pod uwagę:

- wnioski z samooceny personelu,
- wnioski z obserwacji pracy personelu,
- opinie rodziców,
- opinie personelu placówki,
- najnowsze osiągnięcia pedagogiki i psychologii małego dziecka.

VI. ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1

SZCZEGÓŁOWA LISTA STOSOWANYCH METOD PRACY

Nazwa metody	Cel metody	Przykładowe aktywności
Metoda oglądowa	Główna metoda do pracy z małymi dziećmi, polegająca na pokazywaniu ilustracji, przedmiotów. Oparta na obserwacji i pokazywaniu ilustracji, przedmiotów, stosuje się również podczas spacerów.	Opiekun obserwuje otoczenie, pokazuje dzieciom i nazywa przedmioty, ludzi, zwierzęta oraz to co znajduje się w ich otoczeniu, a także to na czym dziecko skupiło swoją uwagę. Opiekun wykorzystuje w swojej pracy obrazki, ilustracje, książki oraz plansze czy inne pomoce, które dzieci mogą zarówno oglądać i dotykać.
Metoda słowna	Wykorzystywana jest w czasie słuchania różnego rodzaju utworów literackich i zalicza się do niej: rozmowy, opowiadania, zagadki, objaśnienia, instrukcje, uczenie wierszy, piosenek, tekstów.	Odnosi się do rozmów, opowiadania, czytania bajek, objaśniania, instrukcji, uczenie wierszy, piosenek, tekstów, sposobów społecznego porozumiewania.
Zabawy paluszkowe	Stosujemy u dzieci od pierwszego roku życia. Pokazujemy dziecku ruchy i wykonujemy je na dziecku, dotykając palców, szyi, pleców wypowiadając wierszyki czy wyliczanki.	Pokazywanie dzieciom na palcach różnego rodzaju wyliczanek i wierszyków, np. Sroczka kaszkę ważyła, Idzie raczek, Tu paluszek, Kosi, kosi łapci, Mały pajaczek, itp.
Teatrzyki i pantomima	Jest to doskonały sposób na rozwijanie umiejętności niewerbalnej komunikacji oraz świadomości ciała. Odgrywanie ról przez opiekunów (improwizacja).	Odgrywanie krótkich scenek przez opiekunów. Można wykorzystywać małe formy teatralne bez dialogów, z wykorzystaniem światła i cienia oraz dźwięków i muzyki. Wykorzystanie formy teatrzyków stolikowych wg pedagogiki Frebla.
Metoda polisensorycznego oddziaływania na jednostkę	Stymulacja polisensoryczna to poznawanie świata wszystkimi zmysłami – wzrokiem, słuchem, smakiem, węchem, dotykiem.	To metoda wielozmysłowa oddziałująca na dotyk, wzrok, słuch, węch i smak. Zadaniem tej metody jest pobudzenie zmysłów z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych zaczerpniętych z przyrody.

Bajki, baśnie, elementy bajko terapii .	Bajki adresowane są dla wszystkich dzieci. Bajki terapeutyczne są stworzone dla dzieci, które mają w sobie pewne lęki lub dla dzieci, u których próbujemy zminimalizować pewne zachowania.	Adekwatnie do zainteresowań dzieci, trudności panujących w grupie. Czytając bajkę w grupie małych dzieci należy wybrać literaturę adekwatną do wieku. Należy pokazywać obrazki, używać onomatopei, modulować ton głosu.
Elementy muzykoterapii	To świadome wykorzystanie dźwięków, rytmu i melodii w celu wspierania wszechstronnego rozwoju dzieci. Poprzez kontakt z muzyką dzieci rozwijają umiejętności komunikacyjne, emocjonalne, społeczne, ruchowe i sensoryczne.	• Wykonywanie przez dzieci ruchów naśladowujących rytm opiekuna: np. klaskanie w dłonie, tupanie stopami lub machanie rączkami w rytm muzyki. Takie zabawy rozwijają koordynację i poczucie rytmu. • Naśladowanie odgłosów zwierząt: opiekunowie śpiewają proste piosenki, które zawierają dźwięki zwierząt (np. mu-mu, miau-miau, hau-hau), a następnie zachęcają dzieci do naśladowania dźwięków zwierząt. Tego rodzaju ćwiczenia rozwijają umiejętności werbalne i poznawcze. • Zabawy w tworzenie muzyki: dziecko wybiera instrumenty do różnych części utworu (np. kiedy grają, kiedy mają przerwę). W ten sposób rozwija się poczucie struktury w muzyce i współpracy. • Taniec do muzyki: chodzi o proste tańce, w których dzieci swobodnie poruszają się w rytm muzyki, krążą, podskakują lub machają rączkami. • Zabawy w grupie z muzyką: dzieci tańczą w kręgu, trzymając się za ręce, a kiedy muzyka cichnie, siadają na ziemi. To rozwija umiejętność współpracy, poczucie rytmu oraz kontrolowanie ciała. • Śpiewanie prostych piosenek: dzieci w tym wieku mogą śpiewać proste piosenki, o np. codziennych czynnościach, przedmiotach lub postaciach. Zachęcanie dzieci do śpiewania prostych wierszyków i piosenek rozwija umiejętności językowe i muzyczne.

Elementy edukacji sensorycznej	Celem metody jest stymulacja centralnego układu nerwowego przez pobudzanie receptorów zmysłowych. Metoda ta ma dostarczyć aparatowi sensorycznemu odpowiednią ilość i jakość bodźców.	• Dotykane różnych tekstur: opiekunowie mogą wykorzystać do tego materiały o różnej fakturze (np. miękkie, gładkie, szorstkie, twarde tkaniny, piłki sensoryczne, gąbki). • Zabawy węchowe: opiekunowie używają różnych pachnących przedmiotów (np. kwiatów, owoców, przypraw) i pozwalają dziecku na wąchanie tych zapachów. Dzięki temu rozwija się zmysł węchu oraz umiejętność rozpoznawania zapachów. • Zabawy z dźwiękami: dzieci korzystają z prostych instrumentów (bębenki, grzechotki, tamburyny) lub codziennych przedmiotów (np. plastikowych kubków) do tworzenia różnych dźwięków. • Zabawy z piaskiem i wodą: zabawa w piasku z różnymi akcesoriami (foremkami, łopatkami) pozwala dziecku na odkrywanie faktur i tekstur, co rozwija wrażliwość dotykową i kreatywność. • Zabawy dotykowe: poszukiwanie skarbów w różnych materiałach, np. dziecko może poszukiwać przedmiotów ukrytych w różnych materiałach (np. ziarnach, kulkach piankowych, ryżu), co rozwija zmysł dotyku, koncentrację i cierpliwość. • Zabawy w rozpoznawanie dźwięków: zgadywanki dźwiękowe: dzieci słuchają różnych dźwięków i próbują odgadnąć, skąd pochodzą (np. dźwięk klaksonu, śpiew ptaków, dźwięk deszczu). Taka zabawa rozwija zdolności słuchowe i poznawcze.
Elementy Pozytywnej Dyscypliny	Pozytywna dyscyplina to podejście wychowawcze oparte na szacunku, empatii i zrozumieniu dla dzieci. Celem jest: modelowanie zachowań dzieci, uczenie dzieci zasad panujących w grupie oraz minimalizacja konfliktów rówieśniczych.	Stosujemy adekwatnie do wieku. Zadajemy pytania. Dajemy wybór dziecku. Wspólne zabawy. Pozytywna dyscyplina to podejście wychowawcze polegające na dawaniu dzieciom wskazówek dotyczących ich zachowania językiem pozytywnym. Nie polega ono na stosowaniu kar i surowych zakazów i nakazów, lecz na budowaniu zdrowych relacji, wspieraniu rozwoju dziecka i uczeniu

		go odpowiedzialności. Opiekun komunikuje dzieciom pożądane zachowania, zamiast używać zakazów. Przykład: opiekun mówi „nóżki trzymamy na podłodze” zamiast powiedzieć „nie kładziemy nóg na stole”.
Elementy metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne	To system ćwiczeń ruchowych opartych na naturalnej aktywności dziecka. Głównym celem jej stosowania w żłobku jest wspieranie harmonijnego rozwoju psychoruchowego dzieci poprzez ruch, kontakt z opiekunem oraz budowanie relacji z innymi dziećmi.	• Podnoszenie i kołysanie: dziecko, trzymane w ramionach opiekuna, może być delikatnie kołysane w różne strony. To wzmacnia poczucie bezpieczeństwa i zaufania, a także rozwija równowagę i orientację w przestrzeni. • Naśladowanie prostych ruchów: dziecko może naśladować ruchy dorosłego, np. podnoszenie rąk do góry, machanie rączkami, co rozwija koordynację ruchową i poczucie związku ciała z przestrzenią. • Chodzenie i bieganie: chodzenie w różnych kierunkach – do przodu, do tyłu. • Skakanie: dziecko może skakać w różnych kierunkach, próbując doskoczyć/wskoczyć do określonego miejsca, np. na kolorową matę lub na kółka. To ćwiczenie rozwija równowagę i orientację przestrzenną. • Zabawy w koordynację ruchową: dziecko chodzi, wykonując określone zadania, np. dotykane przedmiotów w przestrzeni, zbliżanie się do różnych punktów w sali • Wspólne poruszanie się: dzieci wykonują ruchy w grupie, np. przesuwają się do przodu, do tyłu, w lewo i prawo w rytm piosenki. To rozwija poczucie współpracy. • Balansowanie na prostych przeszkodach: dzieci mogą ćwiczyć równowagę, przechodząc po prostych przeszkodach, np. skakankach na podłodze, liniach na ziemi
	Celem metody jest Rozwijanie funkcji językowych, funkcji spostrzeżeniowych: wzrokowych, słuchowych, dotykowych, kinestetycznych (czucie	• Element słuchowy- piosenki, wierszyki, proste rymowanki • Element wzrokowy- łatwe wzory, znaki graficzne

Elementy metody Dobrego Startu wg Marty Bogdanowicz	ruchu) i motorycznych oraz współdziałanie między tymi funkcjami czyli integracji percepcyjno-motorycznej.	• Element motoryczny- orientacja w schemacie ciała i przestrzeni, ćwiczenia językowe i ruchowe (ruchowo-słuchowe, ruchowo-muzyczne), np.: przywitanie dzieci Witaj, witaj, zabawa przy piosence Boogie-woogie, ruchy zharmonizowane z rytmem piosenki.
Elementy pedagogiki zabawy Klanza	Metoda KLANZY oparta na różnego rodzaju zabawach i grach, m.in. celem integracji grupy rówieśniczej. Gry i zabawy zapewniają dobrowolność uczestnictwa, wykluczają rywalizację.	• Zabawy mające na celu nawiązanie kontaktu z grupą. • Ćwiczenia ruchowo-muzyczne: zabawa w sztorm z kulkami z papieru lub zabawa „Kogo nie ma”- dziecko chowa się pod chustę, reszta dzieci ma zamknięte oczy, dzieci mają za zadanie odgadnąć kogo było brak.
Elementy metody Montessori oraz metody Froebela	Celem metody jest koncentracja na wspieraniu naturalnego rozwoju dziecka poprzez stworzenie odpowiedniego środowiska edukacyjnego, które sprzyja samodzielności, ciekawości i rozwojowi umiejętności społecznych oraz poznawczych. Innym celem jest nauka przez zabawę oraz praca w grupie.	Zabawy z różnymi materiałami o różnych teksturach i kształtach: • Zabawy z piaskiem, wodą, materiałami o różnych fakturach: dzieci mogą dotykać i badać piasek, tkaniny (np. miękkie, szorstkie, gładkie) czy kawałki drewna • Otwarte pudełka z przedmiotami do wkładania i wyjmowania: dzieci mogą ćwiczyć chowanie i wyjmowanie przedmiotów z pudełek, co rozwija zdolności manipulacyjne i koordynację ręka-oko • Proste zabawy manipulacyjne z klockami: układanie wieży z klocków – dziecko może układać wieżę, co pozwala rozwijać precyzność ruchów oraz koncentrację. • Dopasowywanie elementów do siebie – sortowanie i klasyfikowanie: np. dopasowanie klocków do odpowiednich otworów • Ćwiczenia samodzielności: np. ćwiczenia wkładania butów, samodzielnego mycia rąk • Praca w kąciakach zadaniowych • Tworzenie z darów natury
	Głównym celem jest rozwijanie u dzieci samodzielności, odpowiedzialności, umiejętności	• Praca w parach

Elementy metody Planu Daltońskiego	współpracy oraz pracy we własnym tempie. Praca oparta jest na czterech filarach: wolności, samodzielności, współpracy i refleksji.	• Zadania rozwijające motorykę małą i logiczne myślenie: pincetkowe robaczki, szukanie ukrytych przedmiotów... • Zadania na start – poranna aktywność • Aktywności kulinarne
Elementy metody malowania dziesięcioma palcami R. F. Show	Technika pedagogiczna, która polega na malowaniu przez dziecko palcami i dłońmi, a nie pędzlem. Celem jest wspomaganie rozwoju motoryki: Malowanie palcami pomaga w rozwijaniu precyzji ruchów ręki i ogólnej sprawności manualnej.	Potrzebujemy farb i dużej karki papieru, tektury. Wykorzystujemy ręce, palce, a nawet inne części ciała do malowania. Jest to prosta metoda i bardzo korzystna dla rozwoju dziecka. Potrzebny jest biały lub szary papier i kilka kolorów farb w miseczkach o takiej wielkości, aby dziecko mogło swobodnie włożyć rękę. Papier należy przymocować do stołu.
Elementy metody aktywnego słuchania muzyki wg Batii Strauss	Metoda aktywnego słuchania muzyki Batii Strauss dopasowuje dziecięcą aktywność ruchową, taneczną i instrumentalną do dzieł muzyki klasycznej, a przez to stwarza dzieciom możliwość zabawy z muzyką. Aktywne słuchanie muzyki polega na tym, że dzieci słuchając wykonują proste ruchy rytmiczne siedząc lub proste ruchy taneczne proponowane przez opiekuna.	Dzieci słuchają utworu i wykonują proste ruchy rytmiczne siedząc albo proste ruchy taneczne wg wskazówek opiekuna. Aktywne słuchanie ma na celu przybliżenie muzyki klasycznej, uwrażliwienie na nią.
Elementy metody Gordona	Celem jest rozwijanie wrodzonych zdolności muzycznych dzieci poprzez śpiew, rytmizację i zabawę.	Swobodna ekspresja i czerpanie radości z muzyki.
Elementy metod ekspresji ruchowej wg Carla Orffa	Ruch przy muzyce w koncepcji Orffa ma charakter prosty: chód, bieg, podskoki, czworakowanie. Następnie przybiera charakter improwizowany, by w końcu stać się kreatywnym. Tworzenie muzyki – przybiera kształt improwizacji.	Każde dziecko musi posiadać ten sam instrument (perkusyjny). Mogą być to zrobione samodzielnie bębni, np. opakowanie po lodach, pudełko kartonowe itp. Dzieci mają na celu próbowanie wystukiwania rytmu pokazanego przez opiekuna.
Elementy gimnastyki	Metoda Marii i Alfreda Knillów to jedyna w swoim rodzaju gimnastyka rytmiczna o charakterze twórczym. Jej głównym zadaniem jest poszukiwanie	Główne elementy tej metody to: ruch, muzyka, rytm i przybory. Dzieci próbują naśladować opiekunów w ruchach. Należy wykorzystać dwa przybory spośród: laski gimnastyczne, szarfy, grzechotki, dzwoneczki, bębni.

rytmicznej Marii i Alfreda Knillów	oraz znajdowanie coraz to nowszych form ruchowych przy pomocy rytmu i muzyki.	
Elementy metody Dziecięca matematyka	Metoda ta pozwala na wczesne rozwijanie zdolności matematycznych. Polega na manipulowaniu, działaniu, odkrywaniu.	Dziecko poprzez samodzielne działanie poznaje tajniki matematyki – mało – dużo. Lekki – ciężki...

Dla opiekunów: wspierające pytania i wskazówki

Poniższe pytania mają za zadanie wspomóc opiekunów w wyborze metody pracy z dziećmi z uwzględnieniem zróżnicowania poziomów rozwoju dzieci w grupie oraz ich potrzeby.

- Dlaczego pracujemy z elementami danej metody?
- Jakie elementy metody stosujemy?
- W jakich sytuacjach wykorzystujemy elementy metody?
- W jaki sposób opiekunowie zostali przeszkoleni do stosowania danej metody?

ZAŁĄCZNIK NR 2

DALSZE WSKAZÓWKI METODYCZNE

CZĘŚĆ I Planowane aktywności w zakresie wspierania u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby [Standard 6]

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi osobami, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.

Standard	Wskazówka metodyczna	Przykłady – proponowane aktywności
Poczucie przynależności do grupy		
Standard 6.1	Wprowadzenie rytuałów powitania i pożegnania	• Dziecko jest witane i żegnane przez znaną mu osobę. • Dajemy czas na pożegnanie z osobą przyprowadzającą dziecko, tyle, ile dziecko tego czasu potrzebuje.

W planie opiekuńczo – wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.		• Podczas podawania dziecka na ręce opiekuna, dziecko powinno być zwrócone twarzą do niego. • Opiekun witając się z dzieckiem jest na poziomie dziecka, utrzymuje kontakt wzrokowy, uśmiecha się i używa imienia dziecka. • Dziecko ma możliwość wniesienia do sali ważnego dla niego przedmiotu. Warto zwrócić uwagę, czy przedmiot ten jest bezpieczny. • Przy odbiorze dziecka, indywidualnie pożegnaj dziecko dziękując mu i doceniając wspólnie spędzony czas.
	Budowanie rytuałów w grupie	• Śpiewanie piosenek lub mówienie wierszyków przed wybranymi czynnościami, np.: po śniadaniu wspólnie śpiewamy piosenkę powitalną ze wskazaniem imienia każdego obecnego dziecka. • Witanie dzieci w kręgu dzieci: Cześć Haniu, cieszymy się, że jesteś z nami! • Wykonywanie wspólnych czynności i aktywności, np.: wspólne mycie rąk, siadanie w kręgu, siadanie przy stole. • Nazwanie grupy i nadanie jej symbolu • Włączanie dzieci w proste obowiązki grupowe. Dzieci chętnie pomagają, widząc, że ich zadania są potrzebne i ważne • Wspólny czas na odpoczynek i związany z nim rytuał, np.: czytanie książki, słuchanie muzyki relaksacyjnej lub kołysanek.
Standard 6.4 Plan opiekuńczo- wychowawczo-edukacyjny przyjęty przez instytucję	Wspólne świętowanie ważnych chwil	• Tworzenie rytuałów obchodzenia urodzin i powtarzanie zawsze tej samej czynności, gdy któreś dziecko ma urodziny • Śpiewanie Sto lat! w dniu urodzin dziecka. • Możliwość celebrowania różnorodnych świąt z uwzględnieniem w szczególności świąt obchodzonych w

opieki przewiduje celebrowanie świąt i innych ważnych wydarzeń.		rodzinach dzieci uczęszczających do danej grupy, zachowując uważność na różnice kulturowe. Wszystkie takie wydarzenia powinny zostać skonsultowane z rodzicami, najlepiej na początku roku podczas pierwszego spotkania. • Zapraszanie rodziców dzieci pochodzących z innych kultur do współpracy przy organizowaniu wspólnego świętowania. Zachęcanie ich, aby podzielili się z grupą swoimi doświadczeniami celebracji. • Obchodzenie dnia babci, dziadka, mamy, taty, dnia rodziny, to doskonała okazja do wspólnego świętowania z bliskimi dziecka. • Proponowanie wspólnych zabaw, śpiewanie piosenek oraz tworzenie prac plastycznych np. malowanie na dużych arkuszach papieru. Takie działania wzmacniają więzi, dają dzieciom radość z bycia razem i uczą współpracy w grupie, np.: wspólne tworzenie laurki dla dziecka obchodzącego urodziny. • Proponowanie dziecku/dzieciom alternatywnych pomysłów i szanowanie odmowy w przygotowywaniu prezentów dla bliskich. To ma być praca dziecka, a nie opiekuna. • Tworzenie z dziećmi dekoracji świątecznych, np.: bombek, które dzieci same ozdabiają; wieszane są wspólnie z dziećmi na choince. • Śpiewanie piosenek pasujących do okazji, np.: piosenki świąteczne, piosenki o rodzicach, piosenki o dziadkach.
Zainteresowanie dziecka innymi osobami		
Standard 6.1	Organizowanie przestrzeni umożliwiające kontakt dziecka z innymi dziećmi	• Sala podzielona na strefy, w taki sposób, by dzieci widziały siebie nawzajem.

W planie opiekuńczo – wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.		• Materiały przeznaczone dla dzieci są dla nich dostępne. Meble są niskie, zabawki w zasięgu rąk dziecka. Posegregowane zabawki i pomoce edukacyjne • Włączanie dzieci w dekorowanie sali • Angażowanie dzieci do zbierania w ogrodzie szyszek, patyków, liści i tworzenie wraz z dziećmi ścieżki sensorycznej, po której będą mogły chodzić. • Organizacja przestrzeni sprzyjającej wspólnej zabawie i współpracy, np.: organizowanie stref w taki sposób, by dzieci mogły z łatwością się przemieszczać i wybierać, w której z nich chcą się bawić. • Tworzenie sprzyjających warunków do tego, aby dzieci mogły pracować i bawić się razem, np.: układać puzzle, budować z klocków, bawić się w dom, sklep, fryzjera.
Standard 6.3 W planie opiekuńczo – wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są opisane zadania personelu wspierające współpracę i komunikację dzieci w grupie.	Opiekun wspiera dziecko w budowaniu kontaktu z rówieśnikami	• Uważna obserwacja wszelkich sygnałów wysyłanych przez dziecko i odpowiadanie na nie. • Stwarzanie możliwości naśladowania innych dzieci w różnych aktywnościach i czynnościach, bez porównywania poziomu umiejętności dzieci • Proponowanie różnych rozwiązań sytuacji, np. podaj inną zabawkę, mówiąc: “Haniu możesz teraz pobawić się inną zabawką, a potem zamienicie się z Jankiem” • Uwrażliwianie dziecka na sygnały od innych dzieci, np.: Popatrz ciągniesz Janka za kaptur. Janka to boli. • Zachęcanie do wspólnych zabaw np. w a kuku albo turlanie piłki do drugiego dziecka. • Pomaganie w nawiązywaniu kontaktu z innymi dziećmi, np.: Zobacz, Hania też ma misia, może pokażesz swojego? • W proponowanych przez siebie aktywnościach dla dzieci, opiekun dostrzega i mówi o nawiązanych interakcjach

		między dziećmi, np.: podczas śpiewania mówi: Zobaczcie, Hania klaszcze, Janek też zaczął klaskać, widzę, że podoba się Wam klaskanie, wszyscy klaszczecie tak samo. • Wspieranie działania ukierunkowanego na inne dziecko. Opiekun ma świadomość, że dziecko się tego uczy, np.: dzielenia się zabawkami, czekania na swoją kolej, pokazuje, jak poprosić o zabawkę. • Proponowanie dzieciom wspólnej zabawy, np.: budowanie z klocków Zbudujemy razem wieżę! • Wprowadzanie zabawy w podawanie przedmiotów, np.: Haniu podaj proszę misia Jasiowi. Dziecko dopiero uczy się, że jeśli coś pożyczy, to może to odzyskać.
--	--	--

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności wspierających rozwój autonomii u dzieci w zakresie wspierania u dzieci przynależności i uważności na inne osoby.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 6.2 W planie opiekuńczo – wychowawczo- edukacyjnym instytucji opieki są zawarte aktywności wspierające rozwój autonomii dzieci przez: 1) umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących;	Umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących	• Zadawaj proste pytania, na które dziecko może odpowiedzieć i obserwuj werbalne i niewerbalne reakcje dziecka, np.: gest, ton głosu lub mina. Odpowiedź dziecka jest wiążąca na wykonanie dalszych czynności. • Zadawaj dziecku pytania otwarte, np.: Gdzie chcesz się bawić? • U najmłodszych dzieci, w czynnościach i aktywnościach proponuj dziecku kilka alternatyw – ograniczony wybór, np.: pokazując dwie zabawki, malowanie ręką lub trzymanie pędzla, wybór śliniaka. • W czynnościach i aktywnościach pytaj dziecko, czym chce się bawić lub czego chce użyć, np.: Czym chcesz malować pracę? Którą zabawką chcesz się bawić?

2) zwiększanie samodzielności dzieci.		W trakcie czynności z udziałem dziecka zadawaj pytania otwarte poprzedzające czynność i respektuj odmowę dziecka, np.: Jak dzisiaj chcesz odpocząć?
	Zwiększanie samodzielności dzieci	- Opisywanie i pokazywanie czynności samoobsługowych. - Angażowanie dzieci w czynności pielęgnacyjne, np.: samodzielne mycie i wycieranie rąk, zdejmowanie kapci, ściąganie czapki. - Wspieranie samodzielności wiąże się z dawaniem czasu dziecku na wykonanie czynności, tyle ile tego dziecko czasu potrzebuje. - Stwarzamy sytuacje, w których powtarzamy czynności samoobsługowe, np.: mycie rąk przed posiłkami, ściąganie butów i spodni. - Włączanie dzieci w proste obowiązki grupowe.

CZĘŚĆ II Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata [Standard 7]

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne dotyczące zapewnianiu dzieciom odpowiednich warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata.

Standard	Wskazówka metodyczna	Proponowane aktywności
Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata		
Standard 7.1	Organizowanie przestrzeni umożliwiającej poznawanie i doświadczanie otaczającego świata	- Dbanie o bezpieczną przestrzeń, w której dziecko może swobodnie się poruszać. - Salę są podzielone tak, by dziecko miało możliwość wybrać, z kim ma ochotę wejść w relację.

W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata przez dzieci		• Zabawki znajdują się w dostępnych dla dziecka miejscach, np.: na półkach, do których dziecko dosięga lub pudełkach, które są w dostępnych miejscach. • Przestrzeń zewnętrzna jest zorganizowana tak, aby dziecko mogło korzystać z niej we wszystkich porach roku. • Organizowanie stref tematycznych: kącik kuchenny, sklepowy, lekarski, fryzjerski, majsterkowania. • Urozmaicanie stref tematycznych, dodawanie zabawek, proponowanie ich nowych zastosowań. • W sali dostępne są dostosowane do wieku dziecka książki o różnej tematyce: duże, realistyczne obrazki, twarda lub gąbkowa oprawa, krótkie opowiadania z dialogiem, o różnych teksturach. • Dostępne są materiały naturalne np.: kasztany, szyszki, liście, kasza, ryż, soczewica, groch oraz codziennego użytku. • Dostępne są urządzenia i materiały do aktywności manipulacyjnych.
	Opiekun wspiera dziecko w poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata	• Dostosowanie tematyki organizowanych zabaw do wieku, możliwości i zainteresowań dziecka. • Zabawy trwają tyle czasu, ile dziecko jest nimi zainteresowane. • Proponowanie aktywności sprzyjających rozwojowi myślenia np.: zabawy konstrukcyjne, opowiadanie/czytanie książeczek, zabawy twórcze z użyciem rozmaitych materiałów i mas, zabawy w nawlekanie, mieszczanie, segregowanie, układanki • Pytanie dziecka, czym się interesuje, czy ma ochotę dołączyć do zabawy, szanowanie decyzji dziecka, jeśli chce tylko obserwować zabawę.

		• Wspieranie dziecka również wtedy, gdy używa przedmiotów w sposób niespecyficzny, szczególnie, że w przypadku nowych przedmiotów dziecko do poznania używa wielu zmysłów. • Towarzyszenie dziecku i obserwacja z dzieckiem otoczenia, zmian w pogodzie i przyrodzie w związku ze zmianami pór roku, nazywanie poznanych zjawisk. • Proponowanie dziecku zabaw ruchowych, stymulujących motorykę małą i dużą np.: wspinanie, skakanie, rzucanie, dmuchanie baniek, chusta "Klanza", raczkowanie i kucanie, pchanie i popychanie zabawek . • Pobudzanie ciekawości dziecka przez zadawanie pytań i szukanie wspólnie odpowiedzi, np.: Z czego jest śnieg/lód? Czy małpy można spotkać na spacerze w parku? • Umożliwianie dziecku manipulacji przedmiotami, dotykania ich, gniecenia, wydawania nimi dźwięków. • Posiłki zorganizowane są w taki sposób, by dziecko miało możliwość spróbować i samodzielnie dokładać sobie dodatki, zachęcanie do próbowania nowych smaków i samodzielnego jedzenia. • W miarę możliwości rozszerzanie wiedzy na interesujące dziecko tematy. • Okazywanie radości i entuzjazmu, gdy dziecko poznaje właściwości przedmiotu albo odkrywa jego zastosowanie.
Standard 7.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności:	Myślenie przyczynowo skutkowe	• Pokazuj dziecku książki z pojedynczymi obrazkami, opowiadaj, co jest na obrazku, czytaj krótkie teksty. • Słuchaj z dzieckiem krótkich opowiadań, wierszyków i inscenizacji czytanych tekstów. • Rozmawiaj z dzieckiem o sytuacjach zawartych w książce.

1) myślenie przyczynowo-skutkowe; 2) umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata; 3) używanie określeń dla cech przedmiotów; 4) używanie określeń przestrzennych		• Opisuj dziecku, co je otacza, również czynności które wykonujesz, szczególnie dotyczące dziecka. • Zadawaj dziecku pytania otwarte dotyczące wykonywanych czynności, np.: Co będziemy teraz robić? Myjemy ręce. • Rozmawiaj z dzieckiem o tym, co je otacza, rozmawiajcie o zmianach o tym co się dzieje i co się wydarzyło lub wydarzy. • Pobudzaj dziecko do myślenia, umożliwiając swobodne działanie na przedmiocie, wspólne szukanie doświadczeń w otaczającym świecie. • Używaj i pokazuj dzieciom znaczenie pojęć: głośno-cicho, wysoko-nisko, ciemno- jasno, otwarte-zamknięte, daleko-blisko, ciepłe-zimne, dużo-mało, szybko-wolno, nad, pod, obok, w, za. • Dostarczaj różne materiały (papier, ciastolina, chustki, piasek) do gniecenia, rwania, składania itp. • Pokazuj zabawkę zwracając uwagę, co może za chwilę się stać – jedzie-stoi, gładkie-szorstkie, ciche-głośne, ciepłe-zimne, świeci-gaśnie. • Zabawy konstrukcyjne – budowanie z klocków: piętrzenie, mieszczanie, układanie, rozkładanie, składanie, przesuwanie, budowle z klocków: pociąg, wieża . • Loteryjki cztery kształty geometryczne: kwadrat, koło, trójkąt, prostokąt. • Zabawy dotyczące analizy przedmiotu (tworzenie metodą prób i błędów piramid z foremek stopniowanej wielkości), otwieranie, zamykanie, odkręcanie, zakręcanie, dopasowanie, spostrzeganie przez dziecko różnych kształtów. • Zabawy twórcze z naklejaniem wydzieranek i wycinanek z: kolorowego papieru, drukowanie stemplem, malowanie,
---	--	--

		rysowanie mazakiem, z gałgankiem, rozprostowanie gałganka, układanie na papierze, np.: liście. • Układanki przestrzenne np.: labirynty, fale, puzzle, piko, sortery z klockami. • Poznawanie różnych faktur, struktur za pomocą dłoni (np.: piasek, farby, papier, ciastolina, klej, pisaki, kredki), formowanie z gliny. • Zabawy z nawlekaniem, poznawanie funkcji otworów (foremki, kolorowe kółka, loteryjki, klocki-test, tabliczki perforowane i wciskanie). • Flanelograf – układanie historyjek.
	Umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata	• Dostarczaj dziecku wrażeń dla wszystkich zmysłów, nazywaj, pytaj, rozmawiaj o doświadczeniu. • Pobudzaj w dziecku nowe zainteresowania. • Pozwalaj dziecku na decydowanie o jego własnych planach. • Opisz dziecku otaczający je świat, opowiadaj o nim i obserwowanych zjawiskach przyrody, rozmawiajcie o tym, co się dzieje wokół. • Zabawki stymulujące poduchy, podpory, wałki, gumowe klocki, grające zabawki. • Zabawki do manipulowania, chusteczki, szmatki, maskotki. • Zabawy w zakładanie własnego ogródka. • Zabawy w określanie zapachu i smaku. • Zabawy umożliwiające degustacje, np.: owoców, warzyw, „badanie” smaku banana, jabłka, ogórka, itd. • Docenianie wysiłku dziecka włożonego w aktywność, zabawę.
	Używanie określeń dla cech przedmiotów.	• Odwołuj się do pamięci dziecka, jakie cechy przedmiotów poznało i zapamiętało.

		• Przedstawiaj dziecku przeciwstawne cechy przedmiotów. • Zabawy w gromadzenie pod magiczną chustą/czarodziejskim workiem przedmiotów o różnych kształtach, rozmiarach i zadawanie pytania Co to jest? • Zabawy rozwijające funkcję pamięci – odwoływanie się do tego, co dziecko zapamiętało z treści krótkiego opowiadania, zadawanie prostych pytań, zapamiętywanie imion rówieśników, wskazywanie na konkretne dziecko. • Zabawy rozwijające spostrzegawczość poprzez klasyfikację odnajdywania wspólnych cech np.: dwóch przedmiotów: dwa klocki, dwie piłki, dwa samochody, dwie lalki. • Zabawy w strefach tematycznych: ➤ strefa kuchenna: gotowanie, sprzątanie, itd., przyswajanie nazw i funkcji przedmiotów kuchennych, odchyłanie pokrywki, mieszanie łyżką, przelewanie i odlewanie łyżką – inscenizacja przygotowania posiłku, ➤ strefa łazienki: używamy atrybuty do higieny lub zamieniamy funkcję rzeczy – klocek staje się np. mydłem, mycie lali rączek, buzi, głowy, wycieranie lali i jej części ciała, podkreślanie, że lala lubi być czysta, zachęcanie dziecka do naśladowania czynności, informujemy dziecko, że lala jest bardzo zadowolona, bo jest czysta, lala uśmiecha się do dziecka, ➤ strefa prania: nalewanie wody do miseczki, wkładanie bielizny lali, pranie ubranek, płukanie ubranek, rozwieszanie upranej bielizny, ➤ strefa sklepowa: podział na role: sprzedawca i kupujący, sprzedawanie, kupowanie, ważenie, przyjmowanie i wydawanie produktów,
--	--	---

		➤ strefa lekarza: badanie i osłuchiwanie chorego, mierzenie temperatury, podawanie leków, robienie szczepionek, wypisywanie recepty, zasłanianie pacjenta za parawanem, układanie pacjenta na kozetce lekarskiej (lala, miś, piesek), ➤ strefa fryzjera: czesanie, mycie włosów szamponem, suszenie włosów, przypinanie spinek, wałków, nakładanie ręcznika, czesanie włosów, ➤ strefa w mieszkaniu: nakrywanie obrusem stołu, rozkładanie naczyń stołowych, wspólne jedzenie przy stole, wspólne picie wody i, wspólne zjadanie owoców i warzyw, itd., układanie się do snu, układanie ubranek do szafy.
	Używanie określeń przestrzennych	• Proponuj zajęcia doskonalące zmysł równowagi i orientacji w przestrzeni oraz doskonalące i usprawniające postawy dziecka. • Stwarzaj przestrzeń do swobodnej działalności dziecka. • Zachęcaj dziecko do doskonalenia koordynacji wzrokowo-ruchowej w zakresie motoryki dużej. • Angażuj dziecko w trakcie czynności porządkowych po zabawie, używaj w tym czasie określeń typu: Podnieś książkę z podłogi i odłóż na półkę, Włóż klocki do pudełka, Samochodzik jest pod parapetem- ustaw go na parapecie. • Układanie kilkuelementowych puzzli – dopasowywanie kształtów postaci, np.: zwierząt, figur geometrycznych (koła, kwadratów, trójkątów). • Pomaganie dzieciom zapamiętywać otoczenia i przestrzeń, aby stało się ono znane dziecku. • Ćwiczenia przyczyniające się do wyrobienia celności, zręczności u dziecka: ćwiczenia w chodzeniu, ćwiczenia w rzucie, ćwiczenia we wspinaniu, ćwiczenia

		ogólnorozwojowe, ćwiczenia po okrągłych taflach z różnorodną strukturą, ćwiczenia w różnych pozycjach. • Zabawy ruchowe rozwijające zmysł równowagi: z użyciem woreczków z grochem, chodzenie wzdłuż taśmy, chodzenie z przedmiotami, tory przeszkód. • Zabawy w chowanie konkretnych przedmiotów i odnajdywanie ich. • Zabawki stymulujące motorykę dużą i małą: chusta „Klanza”, wózki, taczki, samochody ciężarowe o dużych wymiarach.
--	--	--

CZĘŚĆ III Tworzenie dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się [Standard 8]

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne dotyczące wspierania u dzieci potrzeby komunikacyjnej, rozwoju gotowości i umiejętności mówienia oraz słuchania i porozumiewania się.

Standard	Wskazówka metodyczna	Propozycje aktywności
Mówienie do dzieci		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności	Mówienie powoli i wyraźnie w sposób dostosowany do etapu rozwoju dziecka.	• Używanie krótkich prostych zdań, np.: To jest piłka. • Unikanie zdrobnień oraz mowy infantylnej w komunikacji z dziećmi. • Dbanie o prawidłową pozycję w kontakcie z dzieckiem- należy zniżyć się do poziomu dziecka, przykucnąć. Należy unikać mówienia do dziecka z odległości. • Nawiązywanie kontaktu wzrokowego- patrzenie w oczy dziecka, kontakt „twarzą w twarz” podczas codziennych aktywności (posiłki, czynności higieniczne, zabawa). • Akcentowanie wyrazów znaczących- poprzez użycie odpowiedniej intonacji.

porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci	Czekanie na odpowiedź dziecka (werbalną lub niewerbalną) zanim przejdzie się do następnych pytań lub komentarzy.	• Dawanie dziecku czasu na odpowiedź, tyle ile tego czasu potrzebuje- należy odczekać chwilę po zadaniu pytania, nawet jeśli widać, że dziecko jeszcze nie odpowiada. • Unikanie przerywania dziecku, pozwalanie mu na dokończenie jego własnej wypowiedzi. • Powtarzanie- należy powtórzyć pytanie, jeśli jest taka potrzeba, należy unikać pośpieszania dziecka. • Utrzymywanie kontaktu wzrokowego- okazanie dziecku, że jesteś cierpliwy i słuchasz. • Docenianie każdej odpowiedzi- nawet jeśli jest niepełna lub niepoprawna, należy docenić wysiłek dziecka, żeby czuło się zmotywowane do dalszej rozmowy.
	Pogłębianie rozmowy w sposób, który dłużej przyciąga uwagę dzieci na danym temacie	Podążanie za zainteresowaniem dziecka • rozwijanie werbalne tego, czym dziecko się zainteresuje • pogłębianie tematu dodatkowymi wątkami Rozbudowywanie wypowiedzi dziecka • dodawanie nowych szczegółów lub informacji do tego, co powiedziało dziecko Łączenie tematu rozmowy z doświadczeniami dziecka • odnoszenie tematu do sytuacji, które dziecko zna lub przeżyło , pomaga to utrzymać zainteresowanie, bo rozmowa staje się osobista i zrozumiała
	Używanie pytań zarówno otwartych jak i zamkniętych, na które dzieci mogą dać krótką odpowiedź	Dla mniejszego dziecka łatwiejsze będą pytania typu zamkniętego, ponieważ może odpowiedzieć gestem, spojrzeniem, wskazaniem palcem lub pojedynczym słowem, np.: Czy to jest miś?, nawet jeśli dziecko nam nie odpowie, to pokazanie misia także wspiera rozwój komunikacji.
Aktywne słuchanie dzieci		

Standard 8.1 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Stosowanie różnorodnych form wypowiedzi (parafrazy, pytania, zdania twierdzące, wykrzyknikowe ...	Parafrazy • powtarzanie słów dziecka własnymi słowami, aby pokazać, że rozumiemy i utrwalamy jego wypowiedź • przykład: dziecko mówi „Samochód jedzie szybko”, opiekun: „Tak, widzę, że samochód pędzi bardzo szybko!” Pytania • stosowanie zarówno pytań zamkniętych, jak i otwartych; zacznij od pytań zamkniętych u mniejszych dzieci • używanie prostych zdań opisujących sytuację: „Samochód jest czerwony.” dodawanie informacji wzbogacających słownictwo i rozwijających myślenie dziecka Zdania wykrzyknikowe • wyrażanie emocje i ekscytacji, aby przyciągnąć uwagę dziecka: „Ale ten pies jest ogromny!” • stosowanie wykrzyknienia przy pozytywnych wzmocnieniach: „Bardzo się napracowałeś!” Łączenie form wypowiedzi w rozmowie • mieszanie pytań, twierdzeń i wykrzyknień w naturalnym rytmie rozmowy, aby była ciekawa i dynamiczna. Pozwala to dziecku rozumieć różne sposoby wyrażania myśli i emocji.
	Odpowiadanie na próby komunikacji dziecka, wypowiedzi oraz ich rozwijanie	• Reagowanie na każdą próbę komunikacyjną podejmowaną przez dziecko. • Potwierdzanie dziecku, że to co mówi zostało odebrane przez słuchacza. • Interpretowanie dźwięków, czynności, gestów za pomocą prostego języka. • Ubieranie w słowa tego, co chce powiedzieć dziecko- dostosowanie komunikatu do możliwości dziecka.

		• Modelowanie wypowiedzi werbalnych- pokazywanie jak mówić w danej sytuacji. Dorosły mówi poprawnie i jasno, a dziecko może to usłyszeć i naśladować. • Rozwijanie wypowiedzi dziecka np. poprzez powtarzanie tego, co mówi dziecko oraz rozszerzanie jego wypowiedzi, np.: Dziecko: Piesek biegnie! Opiekun: Tak! Piesek biegnie szybko! Może przed kimś ucieka? • Dbłość o naprzemiennosc w komunikacji. Dbłość o rozwój językowy • Poprawianie niedoskonalości językowych typowych dla wieku dziecka, poprzez powtórzenie jego słów w poprawnej formie.
	Okazywanie zrozumienia dla emocji dziecka i ich nazywanie.	• Nazywanie emocji, które dziecko aktualnie odczuwa. Widzę, że jesteś smutny. • Tłumaczenie dzieciom emocji poprzez ich opisywanie, np.: Kiedy się złościś, możesz czuć, jak twoje serce bije szybciej. Stwarzanie w rozmowie z dzieckiem bezpiecznej przestrzeni, w której dziecko będzie mogło swobodnie okazać swoje emocje. • Nazywanie emocji własnych, które dziecko obserwuje (mówienie na głos, tego co nas ucieszyło, zaskoczyło czy zasmuciło). • Rozmawianie z dziećmi o emocjach przeżywanych każdego dnia, w różnych sytuacjach. • Pokazywanie, jak różne emocje mogą wyglądać na twarzach innych ludzi dzięki wykorzystaniu kart emocji, książeczek obrazkowych, zdjęć.
Wzbogacanie słownictwa dzieci		

Standard 8.1 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Objaśnianie dzieciom znaczenia nowych słów przy wykorzystaniu gestów i mimiki.	• Używanie naturalnych gestów, które ilustrują znaczenie słowa, np. pokazanie słowa „duży” poprzez gest rozłożenia rąk) • Stosowanie wyrazistej mimiki, aby wzmocnić przekaz słowny. • Zachęcanie dziecka do naśladowania gestów i mimiki podczas powtarzania słów.
	Częste powtarzanie słów i zwrotów.	• Wprowadzanie nowych słów w naturalnych, codziennych sytuacjach. • Wielokrotne używanie słowa w różnych kontekstach, aby dziecko łatwiej zapamiętało znaczenie. • Tworzenie sytuacji sprzyjających poznawaniu nowych słów. • Wspomaganie przekazu słownego obrazem- pokazywanie zdjęć/ ilustracji. • Tworzenie prostych, krótkich zdań zawierających nowe słowo. • Powracanie do wcześniej poznanych słów, aby utrwalić ich znaczenie. • Zachęcanie dziecka do samodzielnego używania słów w zabawie i rozmowie.
	Zachęcanie dzieci do naśladowania dźwięków.	• Naśladowanie dźwięków zwierząt podczas zabawy (np. „muu”, „hau”, „miau”). • Wykorzystywanie zabawek dźwiękowych (autka, instrumenty, pluszaki wydające odgłosy). • Wspólne słuchanie krótkich nagrań z odgłosami i powtarzanie ich. • Śpiewanie prostych piosenek z powtarzalnymi dźwiękonaśladowczymi elementami.

		• Zabawy typu „kto zrobi głośniej/ciszej?” z tym samym dźwiękiem. • Zachęcanie do powtarzania dźwięków codziennych czynności (np. „bam”, „kap”, „puf”). • Tworzenie zabawnych rymowanek z dźwiękami (np. „bum bum w bębenek – hop hop pod sufit”). • Używanie przesadzonej intonacji i tempa mowy, aby dźwięki były bardziej atrakcyjne. • Nagradzanie prób powtarzania dźwięków uśmiechem, pochwałą, entuzjazmem. • Odgrywanie krótkich scenek, w których każdy przedmiot „wydaje” swój dźwięk.
Rozmowy z dziećmi		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Dopytywanie dzieci o ich potrzeby w czasie codziennych czynności, takich jak toaleta, posiłki czy zabawa	• Obserwowanie dziecka i na bieżąco nazywanie dostrzeżonych potrzeb, np.: O, widzę, że sięgasz po wodę, chcesz jeszcze! lub dopytywanie konkretne, np. Czy chcesz jeszcze wody? • Dawanie dziecku ograniczonego wyboru.
	Rozmowy z dziećmi na temat tego, co jest aktualnie przedmiotem ich uwag	• Wykorzystywanie codziennych aktywności do podejmowania rozmów z dzieckiem. Obserwacja i wsłuchiwanie się w zainteresowania dziecka • Zwracanie uwagi na to, czym dziecko się bawi, na co patrzy lub o czym mówi • Identyfikowanie tematów, które wywołują u dziecka emocje (radość, ciekawość) • Aktywne włączanie się w rozmowę • Zadawanie pytań otwartych: „Co tam widzisz?” • Komentowanie i rozbudowywanie wypowiedzi dziecka: „Widzę, że samochód jedzie bardzo szybko! Dokąd jedziesz?”

		Dostarczanie informacji poprzez dłuższe opisy słowne - mówienie o tym co się dzieje w trakcie trwania różnych aktywności.
--	--	---

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności w zakresie tworzenia dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 8.2 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności obejmujące: 1) rozmowy z dziećmi; 2) komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem; 3) aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu słuchaniu tekstów, utworów, książek.	Rozmowy z dziećmi	- Dbłość o rozwój prawidłowej, pozytywnej relacji z opiekunem będącej podstawą komunikacji. - Angażowanie dziecka w działania schematyczne, powtarzanie możliwości do interakcji bazując na atrakcyjnych dla dziecka aktywnościach. - Podejmowanie kontaktu z dzieckiem podczas codziennych aktywności. - Posługiwanie się językiem dostosowanym do wieku i poziomu rozwoju językowego dziecka.
	Komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem	- Obserwacja zachowań komunikacyjnych dziecka w grupie rówieśniczej. - Reagowanie na wszelkie próby nawiązywania relacji rówieśniczych. Modelowanie komunikatów dziecka, wskazywanie adekwatnych reakcji werbalnych. - W komunikacji z dzieckiem w początkowej fazie zadawanie pytań typu zamkniętego, ponieważ wymagają prostszej reakcji, takiej jak skinienie głową, wskazanie palcem, lub proste słowo tak, nie, tu, np.: Chcesz wodę/pić? - Stopniowe wprowadzanie pytań otwartych, początkowo prostych np.: Co to? (dziecko nazwie przedmiot), Co robi pies? (dziecko może odpowiedzieć dźwiękiem).

		• Zadając pytania otwarte, czekanie na reakcję dziecka, a następnie modelowanie adekwatnych odpowiedzi (w zależności od wieku i stopnia rozwoju językowego dziecka)
	Aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek	• Wykorzystanie prostych materiałów dostosowanych do wieku dziecka: karty obrazkowe, książeczki z dużymi obrazkami, książeczki z powtarzalnymi frazami, książeczki z otwieranymi okienkami. • Wspólnego czytania zgodnie z jego preferencją, a także zaangażowanie w aktywności typu przewracanie stron. • Wskazywanie obrazków podczas czytania. • Rozpoznawanie i nazywanie postaci na ilustracjach. • Naśladowanie odgłosów zwierząt, pojazdów, bohaterów. • Dawanie dziecku możliwości samodzielnego dokończania zdań lub prostych rymów, powtarzania pojedynczych słów ze znanego wcześniej tekstu. • Pokazywanie emocji bohaterów mimiką i gestem. • Łączenie treści z doświadczeniami: Miś jest u lekarza. Ty też niedawno byłeś u lekarza.

CZĘŚĆ IV Kształtowanie otoczenia umożliwiającego rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowanie zmysłów [Standard 9]

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne wspierające kształtowanie otoczenia umożliwiającego dzieciom rozwój sprawności fizycznej i angażowanie zmysłów.

Standard	Wskazówki metodyczne	Propozycje aktywności
Motoryka duża		
Standard 9.1	Koordinacja wzrokowo-ruchowa w dużej motoryce odgrywa ważną rolę w orientacji w	

W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci; 3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	przestrzeni i koordynacji ruchowej. Aktywuje śledzenie ruchu i ocenę odległości.	Wykonywanie z dziećmi takich aktywności jak: ✓ gra w piłkę (kopanie, turlanie, rzucanie, łapanie, odbijanie), ✓ różnego rodzaju tory przeszkód. ✓ chodzenie po różnych strukturach – ścieżki sensoryczne, ✓ masaże różnymi fakturami. ✓ taniec do muzyki, ✓ klaskanie w rytm muzyki, ✓ tupanie, ✓ kręcenie, ✓ pokazywanie części ciała w rytm muzyki, ✓ wykonywanie poleceń ruchowych.
	Dotyk – gdy dziecko ma trudności w chodzeniu na boso.	
	Słuch – gdy dziecko ma nadwrażliwość słuchową lub lubi zabawy muzyczne.	
Motoryka mała		
Standard 9.1 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci; 3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki	Dotyk (faktura, temperatura, kształt i wielkość przedmiotów, nacisk i siła chwytu) – gdy dziecko ma trudności w dotykaniu różnych rzeczy, nie lubi się brudzić.	Stymulowanie dzieci podczas zabaw sensorycznych z różnymi fakturami: ✓ lepienie z plasteliny, ✓ zabawy w wodzie i piasku, ✓ malowanie palcami.
	Chwyt pęsetkowy – codzienne ćwiczenia zwiększają rozwój w tym aspekcie.	Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: ✓ łowienie rybek, ✓ rysowanie kredkami, ✓ trzymanie sztuców, ✓ zapinanie guzików, ✓ zapinanie rzepów w butach.
	Manipulacja przedmiotami pomaga dzieciom w codziennym funkcjonowaniu.	Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: ✓ układanie układanek,

		✓ zabawy sorterami, ✓ zabawa puzzlami, klockami.
	Wzrok (oko-ręka) w małej motoryce jest skorelowany z problemami z precyzją ruchów.	Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: ✓ rysowanie, ✓ pisanie, ✓ nawlekanie koralików, ✓ naklejanie i odklejanie naklejek, ✓ wycinanie nożyczkami.
	Słuch jest ważny w rozwoju rytmiki ruchowej. Synchronizacja ruchów z dźwiękiem.	Zachęcanie dzieci do zabaw muzycznych, np.: ✓ klaskanie, ✓ używanie instrumentów muzycznych, ✓ uczenie krótkich wierszyków czy tekstów piosenek, ✓ piosenki z gestem.
Percepcja zmysłowa		
Standard 9.1 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci;	Za pomocą bodźca wzrokowego dziecko może odbierać informacje z otaczającego go świata.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji wzroku.
	Pobudzanie bodźca słuchowego niweluje zaburzenia przetwarzania słuchowego oraz nadwrażliwość na dźwięki.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji słuchu, np.: rozmawiając z dzieckiem, zachęcając dziecko do wykonywania różnych aktywności, czynności, zadań
	Węch jest silnie skorelowany ze smakiem, pomaga dzieciom na odróżnienie przyjemnych i nieprzyjemnych zapachów.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji węchu, np.: przez dopytywanie dziecka jaki jest zapach danego produktu.

3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	Pobudzanie receptorów dotykowych. Przez dotyk aktywowane są receptory znajdujące się na rękach, czubkach palców oraz stopach.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekuńcze pobudza dzieci do stymulacji dotyku, np.: poprzez dotykanie produktów dziecko poznaje różne faktury i doświadcza percepcji zmysłowej.
	Pobudzanie bodźca smakowego u dzieci pozwala określić smak, konsystencję czy strukturę.	Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekuńcze pobudza dzieci do stymulacji smaku, np.: każde dziecko może spróbować produktu tematycznego i określić jego smak, konsystencję, strukturę oraz pobudzić kubki smakowe.

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności w zakresie kształtowanie otoczenia umożliwiającego dzieciom rozwój sprawności fizycznej i angażowanie zmysłów.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 9.2 W planie opiekuńczo wychowawczo edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności wspierające rozwój sprawności fizycznej dzieci i angażowanie zmysłów, w tym: 1) zabawy angażujące zmysły: wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku; 2)	Wspieranie rozwoju motoryki małej i angażowanie zmysłów, ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej.	• Łapanie i ściskanie – podawanie dziecku miękkich piłeczek, gniotków do chwytania. • Przekładanie przedmiotów pęsetką – chwytanie i przekładanie np.: pomponów pęsetą lub szczypcami. • Zabawa-ćwiczenie w zapinanie i rozpinanie – guzików, zamków błyskawicznych i rzepów. • Zabawa w przesypywanie/przelewanie – przekładanie kaszy, makaronu lub fasoli z jednego pojemnika do drugiego, przelewanie wody kubeczkami. • Zabawa „łap i puść” – podawanie dziecku lekkich przedmiotów i zachęcanie do puszczania ich.

zabawy wspierające rozwój motoryki małej; 3) ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi; 4) zabawy wspierające czucie głębokie oraz kształtujące schemat własnego ciała; 5) aktywności w zakresie dużej motoryki ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na powietrzu.		• Dotykanie różnych faktur – zabawy sensoryczne z tkaninami, gąbkami, papierem, itp. • Zabawa „paluszkowe rymowanki” – np.: Idzie rak nieborak, które zachęcają do poruszania palcami. • Nawlekanie dużych koralików, przekładanie dużych klocków z dziurką na sznurek. • Zabawa w „przyklejanie” – naklejanie naklejek na kartkę. • Przekładanie przedmiotów pęsetą – chwytanie i przekładanie, np.: pomponów pęsetą lub szczypcami • Karmienie misia łyżeczką – nabieranie małych przedmiotów na łyżeczkę i podawanie „misiowi”. • Zabawa w ciasto – ugniatanie ciastoliny, modeliny lub masy solnej. • Rysowanie kredą i malowanie palcami – tworzenie prostych rysunków na tablicy lub kartce. • Wyciskanie i wałkowanie plasteliny – dzieci lepia kulki, wałkują i formują kształty. • Wkładanie patyczków do otworów, np.: przeciąganie patyczków przez małe dziurki w pudełku. • Zabawa „Ułóż wieżę” – układanie klocków w stos i burzenie ich. • Łowienie rybek na magnes – dzieci łowią rybki na wędkę magnetyczną.
	Wspieranie czucia głębokiego oraz kształtowanie schematu własnego ciała	• Zabawa „tap i puść” – podawanie dziecku lekkich przedmiotów i zachęcanie do puszczania ich. • Zabawa w tunel – przechodzenie przez tunel, w tym ułożony z koca. • Balansowanie na linie – chodzenie po linii wyznaczonej na podłodze.

	Aktywności w zakresie dużej motoryki i angażowanie zmysłów ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na świeżym powietrzu, ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi	• Dotykanie różnych faktur – zabawy sensoryczne z tkaninami, gąbkami, papierem • Tworzenie z dziećmi od podstaw ścieżki sensorycznej (szyszki, kamienie, patyki, kora, liście) i chodzenie po niej. • Chodzenie po naturalnej ścieżce sensorycznej (szyszki, kamienie, patyki, kora, liście). • Turlanie się po macie – zachęcanie dziecka do obracania się i pełzania. • Podskoki na kolanach / piłce gimnastycznej – sadzanie dziecka na kolanach opiekuna i delikatne podskakiwanie. • Zabawa w „samolocik” – unoszenie dziecka w powietrzu i lekkie kołysanie. • Ćwiczenia na brzuszku – układanie zabawek poza zasięgiem, by zachęcić do pełzania. • Turlanie piłki – dorosły toczy piłkę do dziecka, zachęcając je do chwytania i odpychania. • Zabawa „ciągnij i pchaj” – dziecko próbuje odpychać lub przyciągać przedmioty. • Tor przeszkód z poduszek – przechodzenie po różnych wysokościach. • Zabawa w piłkę – turlanie i lekkie kopanie piłki. • Chodzenie po śladach – naklejamy taśmą „ścieżkę” do przejścia. • Bieganie z przeszkodami – omijanie pachotków lub poduszek. • Skoki do przodu – zachęcanie do skakania z dwóch nóg. • Zabawa w tunel – przechodzenie przez tunel, w tym przygotowany z koca. • Tańce z muzyką – dzieci swobodnie poruszają się w rytm muzyki.
--	---	---

		• Noszenie i przekładanie przedmiotów – przenoszenie lekkich zabawek z miejsca na miejsce. • Zabawa „Góra – dół” – dzieci naśladują dorosłego, unosząc ręce i kucając. • Rzut do celu – rzucanie piłeczek do kosza lub obręczy. • Zabawa „Stop-klatka” – zatrzymywanie się w bezruchu na sygnał (np.: na kłaśnięcie). • Przenoszenie wody łyżką – delikatne ćwiczenie równowagi. • Wspinaczka na niski materac – dziecko wspina się i zeskakuje z małej wysokości. • Tor przeszkód – przechodzenie przez tunele, przeskakiwanie poduszek, czołganie się. • Skakanie po kamieniach – dzieci przeskakują po wyznaczonych punktach (np.: podkładkach). • Turlanie – dzieci turlają się po materacu lub podłodze, co stymuluje ich układ przedsionkowy i wzmacnia mięśnie. • „Pchamy i ciągniemy” – dziecko może siedzieć na kocu, a dorosły delikatnie ciągnie je po podłodze. Zmiana pozycji ciała i różne bodźce wpływają na rozwój motoryki dużej. • „Tunel” – dorosły tworzy „tunel” z ciała, np. klękając na czworakach, a dziecko przechodzi pod nim. Pomaga to rozwijać orientację w przestrzeni i świadomość schematu ciała. • Zabawa w „głuchy telefon ruchowy” – przekazywanie ruchów, np.: podskok, obrót. • „Toczenie piłki” – dzieci siedzą naprzeciwko siebie i toczą do siebie piłkę, co wspiera koordynację ręka-oko i buduje relacje społeczne.
--	--	---

		• „Przytulanki” – dzieci mogą przytulać się do siebie lub do dorosłego, co buduje poczucie bezpieczeństwa i wspiera rozwój emocjonalny. • Bieganie z przeszkodami – slalom między pachołkami lub maskotkami. • Zabawa „Uciekaj przed piłką” – dzieci unikają turlającej się piłki. • Balansowanie na linie – chodzenie po linii wyznaczonej na podłodze. • Rzucanie do celu – wrzucanie piłeczek do kosza lub kółka hula-hop. • „Pogodynka” – dzieci naśladują różne zjawiska atmosferyczne, np.: wiatr, deszcz, burza, grzmoty. • „Zegar” – dzieci naśladują ruchem tykaniem zegara, ding-dong, tik- tak. • Taniec z chustami – machanie chustkami w rytm muzyki. • Chodzenie jak zwierzątka – dzieci poruszają się jak np.: kot, żabka, niedźwiedź czy bocian. • Berek – dotykanka – łapanie i delikatne dotykanie kolegów. • Skoki przez linę – przeskakiwanie przez leżącą linę lub skakankę. • Toczenie dużej piłki – współpraca w popychaniu piłki z kolegami. • „Turlanie beczki” – dorosły lub inne dziecko delikatnie toczy/turla dziecko leżące na materacu, wspierając jego świadomość ciała i orientację w przestrzeni. • „Przesuwanka” – dzieci leżą na plecach, a dorosły delikatnie przesuwają je po podłodze, chwytając za nogi lub ręce.
--	--	--

		• „Spacer w parach” – dzieci trzymają się za ręce i poruszają w różnym tempie (wolno, szybko, na palcach, na piętach), co uczy współpracy i koordynacji ruchowej. • „Masażyk” – dzieci siedzą jedno za drugim i wykonują delikatne ruchy głaskania, klepania lub uciskania na plecach osoby przed sobą. • „Balonik” – dziecko wstaje na palce, unosi ręce i udaje, że rośnie jak balon, a potem powoli schodzi powietrze, siadając na podłodze. • „Koci grzbiet” – dzieci klęczą na czworakach i wyginają plecy w górę i w dół, jak kot przeciągający się po drzemce. • „Lustro” – jedno dziecko pokazuje ruchy, a drugie je naśladuje. Można to robić w parach lub grupach. • „Dotykamy części ciała” – dorosły mówi nazwę części ciała, a dzieci muszą ją dotknąć, np.: ręka do kolana, stopa do nosa. • Manipulacja foremkami w piasku, pełzanie. • Czworakowanie. • Zabawy na świeżym powietrzu, ✓ chodzenie po trawie, ✓ bujanie na sprężynowcach, ✓ zbieranie liści, ✓ rysowanie kredą po chodniku, ✓ zjeżdżanie ze zjeżdżalni, ✓ wspinanie się po konstrukcji, ✓ przeciąganie liny.
--	--	---

CZĘŚĆ V Zapewnienie dzieciom warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki [Standard nr 10]

A. Wskazówki metodyczne

Wskazówki metodyczne dla personelu wspierające zapewnianie dzieciom niezbędnych warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki.

Standard	Wskazówka metodyczna	Propozycje aktywności
Działania twórcze		
Standard 10.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom: 1) działania twórcze; 2) dostęp do wytworów kultury	Dawanie dziecku swobody do twórczej ekspresji	• Dostarczanie dzieciom materiałów, które są dla nich stale dostępne w ciągu dnia. • Docenianie wkładu, wysiłku, który dziecko włożyło w swoją pracę. • Bawienie się z dziećmi w zabawy zaproponowane przez nie same. • Zadawanie pytań otwartych w rozmowach z dziećmi o ich pomysłach. • Pozwalanie dziecku na korzystanie z przedmiotów go otaczających w innowacyjny sposób (dbając przy tym o bezpieczeństwo dziecka). • Zachęcanie do eksperymentowania z różnymi materiałami, technikami i formami wyrazu. • Unikanie sztywnego narzucania jedynej drogi twórczej. Twórczość opiera się na indywidualności i otwartości na różnorodne pomysły. • Bycie cierpliwym. • Łączenie różnych dziedzin sztuki (np.: plastyki, muzyki, tańca, teatru) w jednym projekcie. Dzieci mogą tworzyć, śpiewać, tańczyć i opowiadać historie w ramach jednego tematu, co rozwija ich wyobraźnię i umiejętności pracy w zespole.
	Współorganizowanie przestrzeni zewnętrznej razem z dziećmi, która wspomaga ich twórczą ekspresję przez kontakt z naturą.	• Zachęcanie dzieci do współtworzenia w projektowaniu przestrzeni, ponieważ wzmacnia to ich zaangażowanie i poczucie sprawczości.

		• uprawianie z dziećmi ziół, warzyw i owoców w donicach, drewnianych skrzyniach, będącymi grządkami, szklarniach czy bezpośrednio w ziemi. Dla młodszych dzieci można wybrać rośliny łatwe w pielęgnacji i bezpieczne w dotyku, rośliny można umieścić na różnych wysokościach, aby dzieci mogły je obserwować i dotykać. • Narzędzia do pracy w ogrodzie powinny być dostosowane do wzrostu i siły dzieci: małe łopatki, grabki, konewki. • Używanie naturalnych materiałów, jak kamienie, patyki, liście, które mogą służyć do zabawy. • W przestrzeni są wyznaczone strefy odpowiadające zainteresowaniom dzieci, np. strefa wspólnego czytania, strefa zabaw konstrukcyjnych, strefa zabaw ruchowych, strefa zabaw plastycznych, strefa zabaw z wodą i piaskiem, strefa zabaw tematycznych, strefa zabaw muzycznych.
	Tworzenie doświadczeń wspierających ekspresję plastyczną	• Ważny jest proces tworzenia i wkład pracy dziecka, a nie efekt końcowy. • Dziecko ma swobodny dostęp do materiałów plastycznych w ciągu dnia, m.in.: kredek, flamastrów, kartek. • Organizacja działań plastycznych wpływa na atmosferę i pracę twórczą dziecka. • Opiekun nie udostępnia dzieciom gotowych szablonów (kolorowanek, kart pracy, itp.). • Opiekun unika zadań wymagających precyzji od dziecka. Proponuje aktywności skupiające się na swobodnej ekspresji. • Opiekun zachęca dziecko do samodzielnego wykonania pracy. Pomaga dziecku tylko wtedy, gdy jest to konieczne. • Podczas ekspresji twórczej opiekun rozmawia z dzieckiem i używa określeń cech przedmiotów.

		• Można stworzyć galerię prac dzieci znajdujących się na takiej wysokości, aby dzieci mogły też je dostrzec. • Opiekun umożliwi dzieciom rysowanie i malowanie na dużych arkuszach papieru stwarzając możliwość całkowitej swobody poruszania się, koncentracji i zaangażowania. • Prace dzieci są elementem dokumentacji rozwoju dziecka • Rodzice są poinformowani o przygotowaniu ubrań do pobrudzenia.
	Tworzenie dzieciom możliwości do udziału w zabawach rozwijających ich wrażliwość muzyczną.	• Muzyka przyczynia się do kształtowania pamięci dziecka, jego zdolności poznawczych i komunikacyjnych oraz koordynacji ruchowej, wzbogaca słownictwo, wzmacnia aparat głosowy i układ oddechowy, harmonizuje napięcie mięśniowe. • Muzyka wspiera też rozwój emocjonalno-społeczny dzieci, m.in.: pełniąc funkcję relaksacyjną, czy zapobiegając poczuciu samotności. Wspólne słuchanie muzyki, śpiewanie piosenek, czy mówienie wierszyków wspiera nawiązywanie relacji społecznych. • Ważne jest, aby dzieci miały możliwość poznania różnorodnych gatunków muzycznych (zarówno tekst jak i muzyka muszą być dostosowane do możliwości poznawczych dzieci), a także eksplorowania możliwości swojego głosu oraz brzmienia instrumentów i przedmiotów w swoim otoczeniu. • Opiekun uważnie wybiera utwory muzyczne, które towarzyszą dzieciom podczas różnych aktywności w ciągu dnia, biorąc pod uwagę indywidualne potrzeby i preferencje dzieci. • W każdej sali powinny być stworzone warunki, by odtwarzać muzykę dobrej jakości. • Śpiewanie dzieciom w różnych momentach dnia piosenek dostosowanych do wieku dzieci.

		• Wybierając muzykę dla dzieci opiekun przede wszystkim kieruje się tekstem, który ma być prosty i zrozumiały dla dzieci oraz tempem i rytmem. • Dzieci w czasie pobytu w żłobku mają możliwość poznania i zabawy gotowymi i zrobionymi przez siebie instrumentami. • Jedną ze stref w sali jest strefa muzyczna. • Aktywności muzyczne pobudzają ogólną wyobraźnię i inwencję twórczą dziecka (improwizacje rytmiczne, melodyczne, ruchowe, własne interpretacje słuchanych utworów). • W młodszych grupach należy wprowadzać wyłącznie muzykę na żywo, umożliwiającą bezpośredni kontakt z wykonawcą i instrumentem.
Dostęp do wytworów kultury		
Standard 10.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom: 1) działania twórcze; 2) dostęp do wytworów kultury	Udostępnienie dzieciom literatury	• Ważne jest codziennie czytanie utworów literackich – wiersze, bajki, baśnie. • Rozwijanie wyobraźni poprzez kontakt z literaturą, umożliwiając dzieciom wyrażenie własnych myśli i emocji. • Używanie właściwej techniki czytania dla dzieci, czyli: ✓ zwracanie uwagi na poprawność gramatyczną, wyraźną artykulację i dykcję, ✓ omawianie ilustracji na okładce, np.: poprzez zadawanie pytania Jak myślisz, o czym to będzie? ✓ śledzenie reakcji dzieci na to co i jak opiekun czyta, zwracanie uwagi na mimikę dzieci, gesty i słowa, które wypowiadają, ✓ kontrolowanie czasu – skupienie dzieci w tym wieku jest krótkie. ✓ wybieranie książek, w których główny bohater jest wyraźnie wyeksponowany i oznacza się pogodnym i radosnym usposobieniem,

		✓ praca z ilustracjami dobrej jakości, np.: poprzez zapoznanie się opiekuna z twórcami ilustracji dla dzieci i wybieranie ilustracji twórców wysokiej jakości. • Książki powinny być tak umieszczone, aby dzieci mogły swobodnie po nie sięgnąć w każdym momencie dnia.
	• Udostępnianie dzieciom obcowania z wytworami sztuki znanych artystów	• W dostępnej literaturze w placówce znajdują się albumy z obrazami znanych twórców, np.: Picassa. • Podczas prac plastycznych opiekun inspirował dzieci obrazami innych artystów pokazując im papierowe kopie z albumów/wydruki i pozwalając się nimi bawić/ wykonywać przez dzieci na nich własne prace. • Słuchanie z dziećmi muzyki klasycznej cenionych artystów i używanie jej proponując różne aktywności, np.: zabawy ruchowe. • Przedstawianie znanych dzieł literackich, np.: bajki, baśnie, wiersze. Jednak należy pamiętać, że treść powinna być dostosowana do wieku dziecka. • Organizowanie razem z pozostałą kadrą przedstawień dla dzieci, inspirowanych sztuką znanych artystów • Zapraszanie do placówki różnych artystów na wspólne artystyczne aktywności lub prezentowanie ich prac.
	Stwarzanie możliwości doświadczeń dzieci związanych ze sztuką teatralną	• Obcowanie ze sztuką teatralną rozwija ekspresję werbalną i niewerbalną. • Teatr jest dla dzieci rzeczywistością wyjątkową. Pozwala na kontakt z żywym słowem, dzięki czemu lepiej rozwija się mowa dziecka, wzbogaca słownictwo. Pomaga w rozwijaniu zainteresowań czytaniem, sztuką i muzyką. • Przygotowując widowisko dla dzieci opiekun powinien pamiętać, aby: ✓ miało ono walor artystyczny i edukacyjno-wychowawczy,

		✓ język był zrozumiały dla dzieci, ✓ było w nim wiele ekspresji niewerbalnej, m.in.: za pomocą gestów i mimiki, rekwizytów, ✓ prezentowana treść była odpowiednia dla dzieci, ✓ charakteryzowało się radością i optymizmem, ✓ angażowało widownię, np.: pokazywanie gestów, wydawanie dźwięków, ✓ istniała możliwość innej aranżacji przestrzeni tak, aby była ona atrakcyjną częścią widowiska, ✓ stosowane były naprzemienne formy aktywności, które nie wywołują znudzenia małego dziecka jako widza. • Teatr może być również narzędziem służącym wspieraniu u dzieci poczucia przynależności i wrażliwości na inne osoby. Szczególnie wówczas, gdy opiekun wybiera formy teatralne, oparte jedynie na grze światła i cienia, dźwięków i muzyki, rytmu i kształtu, pantomimy – gestu i mimiki. W aktywnościach związanych z teatrem najmłodsze dzieci powinny pełnić rolę odbiorców. Dzieci nie powinny być wystawiane na stres poprzez angażowanie ich w przedstawienia dla publiczności, np.: przedstawienia świąteczne czy okolicznościowe.
--	--	---

B. Proponowane aktywności

Wybór proponowanych aktywności w zakresie zapewniania dzieciom niezbędnych warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 10.2	Wyrażanie twórczej ekspresji w różnych formach	• Przyroda – spacer , obserwacja przyrody w ogródku żłobkowym, proste eksperymenty z wodą, ziemią, roślinami, odgłosy przyrody, węch.

W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte działania personelu zachęcające dzieci do: 1) wyrażania twórczej ekspresji w różnych formach; 2) wyrażania twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów; 3) poznawania różnych wytworów kultury.		• Zabawy ruchowe i taneczne: wspólne tańce, zabawy z chustami, swobodny taniec do muzyki, to doskonała forma wyrażania siebie przez ruch, aktywne słuchanie muzyki. • Teatrzyk i zabawy z pacynkami: dzieci mogą uczestniczyć w zabawach, w których odgrywają różne role. Może to być zabawa w teatrzyk z pacynkami lub prosta forma odgrywania ról. Dzieci mogą tworzyć własne historie, opowiadania, bajki. Nawet jeśli są to tylko pojedyncze słowa lub obrazy, jest to sposób na wyrażanie swoich myśli i emocji. • Słuchanie muzyki i jej odtwarzanie: muzyka to odgłosy przyrody, szemrzące strumyki, szum drzew, śpiew ptaków, koncert padających kropli deszczu brzęczących o szybę i parapety, odgłosy ulicy • Malowanie na dużych formatach: na chodniku (kredą), na większym papierze niż arkusz A3 (flamastrami, kredkami, farbą) zawieszonym poziomo lub pionowo, folii sterczowej (farbą). • Tworzenie z różnych mas, np.: masa solna, plastelina, glina. • Tworzenie własnych dzieł, inspirowane pracami znanych artystów (kolaże w stylu Picassa, czy rzeźby w duchu współczesnej sztuki). • Konstruowanie budowli za pomocą różnych materiałów. • Odgrywanie ról w różnych strefach tematycznych, np.: pluszakami lub lalkami, bycie lekarzem, nalewanie i picie herbaty. • Tworzenie instrumentów, które w miarę możliwości są później dostępne w kącie zabaw muzycznych. • Zabawy z przygotowywaniem różnych mikstur (np.: woda z błotem, woda z trawą, woda z piachem) • Improwizacje muzyczne, melodyczne dzieci.
---	--	--

		• Tworzenie własnych opowiadań do obrazów, ilustracji w książkach. • Przebieranie się za kogoś (np.: za księżniczkę, superbohatera).
	Wyrażanie twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów	• Materiały plastyczne, do których dzieci mają swobodny dostęp, m.in.: kartki białe i kolorowe, farby, kredki, mazaki, pisaki, flamastry, plastelina, pompony, itp. • Używanie różnych mas, np.: glina, masa solna, piasek kinetyczny, plastelina, slime. • Instrumenty: dzwoneczki, grzechotki, dzwonki chromatyczne, trójkąt, bębenki. • Kukiełki, pacynki, pluszaki, lalki. • Materiały naturalne: szyszki, kasztany, patyki, woda, błoto, piach, kamienie, liście. • Przedmioty codziennego użytku: łyżka drewniana, kartonowe pudełka, korki, plastikowe nakrętki. • Materiały i tkaniny: wstążki, prześcieradło, różne faktury (np.: twarde-miękkie, szorstkie-śliskie). • Książki: bajki, baśnie, wierszyki, albumy przyrodnicze i artystyczne. • Kostki z różnymi ilustracjami do tworzenia opowiadań. • Materiały spożywcze: kasze, nasiona, zioła.
	Poznanie różnych wytworów kultury	• Oglądanie obrazów, plakatów dzieł sztuki. • Słuchanie muzyki klasycznej, ludowej. • Słuchanie piosenek dziecięcych z różnych stron świata (w różnych językach). • Wspólne tańce (taniec afrykański, hiszpański). • Słuchanie opowieści z różnych stron świata (afrykańskie opowieści, bajki orientalne).

		• Poznawanie świąt z różnych tradycji, kostiumy, dekoracje (np. japońskie lampiony). • Wykonanie biżuterii np. w stylu afrykańskim. • Zapoznanie z kulturą ludową (np. hafty, ceramika) • Wspólne gotowanie (np. pizza, francuskie naleśniki). • „Podróże”, mapy, globus.
--	--	---

**LISTA DZIAŁAŃ WSPIERAJĄCYCH AUTONOMIĘ DZIECKA PODCZAS
CZYNNOŚCI HIGIENICZNYCH**

1. Mycie rąk
 - a) Zapewnianie odpowiednich warunków:
 - Stabilny podest przy umywalce
 - Mydło i ręczniki w zasięgu dziecka
 - Oznaczenie miejsca każdego dziecka (naklejka/obrazek)
 - Ciepła woda o bezpiecznej temperaturze
 - b) Działania personelu:
 - Pokazywanie prawidłowej techniki mycia rąk
 - Używanie piosenek/wierszyków podczas mycia rąk
 - Pozwalanie na samodzielne dozowanie mydła
 - Asystowanie tylko gdy występuje taka potrzeba
 - Chwalenie za samodzielne próby mycia rąk
2. Korzystanie z toalety
 - a) Przygotowanie otoczenia:
 - Dostępne nakładki lub małe sedesy
 - Poręcze na odpowiedniej wysokości
 - Łatwy dostęp do papieru toaletowego
 - Zapasowe ubrania w pobliżu
 - b) Wspieranie samodzielności:
 - Obserwowanie sygnałów od dziecka
 - Przypominanie o toalecie w stałych porach
 - Pomaganie w odpinaniu/zapinaniu ubrań tylko, gdy jest to konieczne
 - Zachęcanie do samodzielnych prób
 - Szanowanie prywatności dziecka
 - Chwalenie dziecka za samodzielne próby korzystania z toalety
3. Zmiana pieluszki
 - a) Organizacja przewijania:
 - Przewijak dostosowany do wzrostu opiekuna
 - Wszystkie potrzebne rzeczy w zasięgu ręki
 - Bezpieczna, ciepła powierzchnia
 - Zachowanie zasad higieny
 - b) Włączanie dziecka w czynności higieniczne:
 - Informowanie dziecka o kolejnych krokach
 - Zachęcanie do współpracy (m.in. podnoszenie nóżek)
 - Nazywanie części ciała
 - Nawiązywanie kontaktu wzrokowego
 - Reagowanie na komunikaty dziecka
4. Mycie zębów
 - a) Przygotowanie:

- Oznaczone szczoteczki i kubeczki
- Bezpieczne miejsce na przybory
- Lustro na wysokości dziecka
- Ręczniki w zasięgu dziecka
- b) Wsparcie w nauce:
 - Demonstrowanie prawidłowej techniki
 - Nadzorowanie nakładania pasty
 - Pomoc w trudniej dostępnych miejscach
 - Nauka płukania ust
- 5. Ubieranie/rozbieranie
 - a) Organizacja:
 - Wygodne miejsce do siedzenia
 - Dostępne szafki/półki na ubrania
 - Oznaczone miejsca na buty i ubrania
 - Odpowiednia temperatura pomieszczenia
 - b) Wspieranie autonomii:
 - Dawanie czasu na samodzielne próby
 - Pomaganie tylko w zakładaniu trudnych elementów garderoby
 - Uczenie rozpoznawania własnych rzeczy
 - Zachęcanie do porządkowania ubrań
- 6. Ogólne zasady dla wszystkich czynności
 - a) Komunikacja:
 - Używanie prostego, zrozumiałego języka
 - Nazywanie wykonywanych czynności
 - Reagowanie na komunikaty dziecka
 - Informowanie rodziców o postępach
 - b) Motywowanie:
 - Docenianie każdej próby samodzielności
 - Niewyrażanie zniecierpliwienia
 - Unikanie porównywania dzieci
 - Szanowanie indywidualnego tempa każdego dziecka
 - c) Bezpieczeństwo:
 - Stały nadzór nad dzieckiem
 - Dbanie o higienę pomieszczeń
 - Sprawdzanie temperatury wody
 - Zabezpieczanie środków czystości

ZAŁĄCZNIK NR 4

ARKUSZ SAMOOCENY PERSONELU W ZAKRESIE WSPIERANIA AUTONOMII DZIECKA PODCZAS CZYNNOŚCI HIGIENICZNYCH

DZIAŁANIE	TAK	NIE	UWAGI (w jakich sytuacjach mam trudność
-----------	-----	-----	---

Informuję dziecko o zamiarze zmiany mu pieluszki i czekam na jego reakcję.			
Przypominam dzieciom o korzystaniu z toalety lub nocnika, ale dzieci same decydują, czy chcą z nich skorzystać.			
Uwzględniam prawo dziecka do towarzystwa lub intymności w toalecie.			
Dziecko nie musi pytać o pozwolenie na skorzystanie z toalety lub umycie rąk.			
Wspieram samodzielność dzieci związaną z higieną odpowiednio do poziomu ich rozwoju, wspomagam je w treningu związanym z higieną, ale respektuję ich prawo do odmowy tego treningu.			
Na bieżąco uzgadniam z pozostałymi opiekunami sposoby wspierania dzieci w rozwoju związanym z higieną.			
Jest ustalone kto z personelu przekazuje informacje rodzicom i zbiera od nich istotne informacje związane z higieną.			
Wymieniam z rodzicami aktualne informacje na temat umiejętności dziecka w zakresie czynności higienicznych i uzgadniam z nimi wspólne działania w tym zakresie.			
Nigdy nie karzę dzieci za załatwianie naturalnych potrzeb fizjologicznych, niezależnie od miejsca, gdzie to się odbywa (skorzystanie z nocnika, zmoczenie się).			
Nie zawstydzam dziecka ani nie okazuję rozczarowania, gdy dziecko nie zasygnalizuje potrzeby skorzystania z nocnika lub toalety.			
Przewijam dziecko bez pośpiechu, z delikatnością i uważnością, żeby nie sprawić mu bólu czy przykrości, jestem w kontakcie z dzieckiem.			
Nie okazuję dzieciom werbalnie i niewerbalnie swojej niechęci przy czynnościach związanych z pielęgnacją.			
Wypracowuję z dziećmi nawyk mycia rąk – odbywa się to co najmniej przed każdym posiłkiem i zawsze po skorzystaniu z toalety (dotyczy dzieci, które już są na tym etapie rozwoju)			

Samooceny personelu w zakresie wspierania autonomii dziecka podczas czynności higienicznych dokonuje się minimum raz w roku.

ZAŁĄCZNIK NR 5

LISTA DZIAŁAŃ PERSONELU WSPIERAJĄCYCH AUTONOMIĘ DZIECKA
PODCZAS POSIŁKU

1. Przygotowanie przestrzeni
 - a) Organizacja miejsca:
 - Krzesła i stoły dostosowane do wzrostu dzieci
 - Stabilne siedziska z podparciem stóp
 - Odpowiednia wysokość blatu
 - Łatwy dostęp do miejsca przy stole
 - Czysta przestrzeń do jedzenia
 - b) Przygotowanie naczyń:
 - Bezpieczne naczynia bez uszczerbków
 - Odpowiedniej wielkości sztućce
 - Kubki/bidony z dzióbkiem lub zwykłe (według umiejętności)
 - Antypoślizgowe podkładki
 - Śliniaki/fartuszki ochronne
2. Przygotowanie do posiłku
 - a) Higiena:
 - Wspieranie w samodzielnym myciu rąk
 - Zakładanie śliniaka/fartuszka
 - Pomoc w podwijaniu rękawów
 - Zachęcanie do wycierania ust serwetką
 - b) Organizacja:
 - Ustawianie krzesełek
 - Rozdawanie sztućców
 - Angażowanie dzieci w nakrywanie do stołu
 - Zachęcanie do samodzielnego zajmowania miejsc
3. Podczas posiłku
 - a) Wspieranie samodzielności:
 - Pozwalanie na samodzielne nabieranie jedzenia
 - Cierpliwe czekanie na własne tempo dziecka
 - Asystowanie tylko gdy potrzebne
 - Pozwalanie na eksperymentowanie z jedzeniem
 - Akceptowanie nieuniknionych zabrudzeń
 - b) Nauka posługiwania się sztućcami:
 - Pokazywanie prawidłowego trzymania sztućców
 - Wspieranie prób używania widelca/łyżki
 - Asystowanie przy trudniejszych pokarmach
 - Docenianie wysiłku dziecka

- c) Picie:
 - Zachęcanie do samodzielnego trzymania kubka
 - Asystowanie przy nalewaniu napojów
 - Uczenie odstawiania kubka na stół
 - Pomoc w wycieraniu rozlanych płynów
- 4. Zachowania przy stole
 - a) Kształtowanie prawidłowych nawyków:
 - Modelowanie właściwych zachowań przy stole
 - Uczenie skupienia na jedzeniu
 - Pokazywanie jak spokojnie spożywać posiłek
 - Przypominanie o nierozmawianiu podczas jedzenia
 - b) Samodzielne decyzje:
 - Pozwalanie na wybór kolejności spożywania potraw
 - Respektowanie sygnałów sytości
 - Umożliwianie decydowania o wielkości porcji
 - Akceptowanie preferencji smakowych
- 5. Po posiłku
 - a) Sprzątanie:
 - Zachęcanie do odnoszenia naczyń
 - Pomoc w wyrzucaniu resztek
 - Wycieranie swojego miejsca
 - Składanie śliniaka/fartuszka
 - b) Higiena:
 - Wspieranie w myciu rąk i buzi
 - Pomoc w czyszczeniu ubrania
 - Zachęcanie do używania serwetek
 - Asystowanie przy szczotkowaniu zębów
- 6. Bezpieczeństwo
 - a) Stały nadzór:
 - Obserwowanie dzieci podczas jedzenia
 - Reagowanie na zakrztuszenia
 - Kontrola temperatury potraw
 - Sprawdzanie wielkości kęsów
 - b) Zasady:
 - Przypominanie o spokojnym jedzeniu
 - Uczenie żucia z zamkniętymi ustami
 - Pilnowanie właściwej pozycji przy stole
 - Reagowanie na niebezpieczne zachowania
- 7. Motywacja i wsparcie
 - a) Zachęcanie:
 - Docenianie podejmowanych prób
 - Zauważanie postępów
 - Wspieranie przy niepowodzeniach

- Cierpliwe towarzyszenie
- b) Atmosfera:
 - Tworzenie spokojnej atmosfery
 - Unikanie pośpiechu
 - Akceptowanie pomyłek
 - Okazywanie zrozumienia dla trudności

8. Współpraca z rodzicami

- a) Wymiana informacji:
 - Informowanie o postępach
 - Uzgadnianie metod wspierania
 - Przekazywanie wskazówek
 - Konsultowanie trudności

ZAŁĄCZNIK NR 6

ARKUSZ SAMOOCENY PERSONELU W ZAKRESIE WSPIERANIA SAMODZIELNOŚCI DZIECKA
PODCZAS POSIŁKÓW

DZIAŁANIE	TAK	NIE	UWAGI (w jakich sytuacjach mam trudność)
Nie zmuszam dzieci do siadania przy stole, jeśli nie mają potrzeby jedzenia.			
Uprzedzam dzieci, że zbliża się pora posiłku, pozwalając im dokończyć zabawę.			
Zapraszam dzieci do wspólnego nakrywania do stołu i sprzątanía po posiłku.			
Daję dzieciom tyle czasu na posiłek, ile potrzebują.			
Nie nagradzam dzieci za zjedzenie posiłku, ani nie karzę za odmowę jedzenia.			
Akceptuję to, że dziecko może nie chcieć niczego zjeść.			
Uwzględniam werbalne i pozawerbalne sygnały dzieci dotyczące potrzeby jedzenia oraz ilości spożywanych potraw.			
Nie nalegam, aby dziecko zjadło wszystko, co ma na talerzu.			
W miarę możliwości rozwojowych pozwalam, żeby dzieci same nakładały sobie jedzenie.			
Dziecka, które nałoży sobie za dużo, nie zmuszam do zjedzenia wszystkiego.			

Zachęcam dzieci, w tym także niemowlęta, które uzyskały bezpieczną pozycję siedzącą, do samodzielnego jedzenia.			
Pozwalam jeść rękoma dzieciom, które nie potrafią jeszcze używać sztućców.			
Dziecku, które ma trudności z jedzeniem, pomagam karmiąc je łyżeczką lub widelcem za jego zgodą.			
Dzieci niepotrafiące samodzielnie jeść karmię w kontakcie „jeden na jeden”.			
Dopilnowuję, żeby wszystkie dzieci w czasie posiłku miały stały dostęp do łyżki i widelca.			
Pozwalam dzieciom podczas posiłku prowadzić rozmowy z personelem i innymi dziećmi siedzącymi przy stole.			
Staram się w miarę możliwości jeść razem z dziećmi przy stolikach.			
Proponuję dzieciom potrawy, tłumaczę nazwy i składniki dania.			
Rozmawiam z dziećmi o tym, co jest zdrowe, a co nie.			
Umożliwiam dzieciom uprawianie ziół (warzyw) w ogrodzie lub doniczkach na oknie.			
Umożliwiam dzieciom udział w przygotowaniu napojów i prostych potraw.			
Zbieram od rodziców informacje dotyczące żywienia dziecka, w tym jego preferencji żywieniowych, godzin posiłków, nawyków i rytuałów, ewentualnych trudności żywieniowych, umiejętności.			
Wspólnie z rodzicami i współpracownikami uzgadniamy potrzeby dzieci związane z żywieniem, uwzględniając zasady zdrowego żywienia i profilaktyki otyłości.			
Zachęcam rodziców do stosowania zasad zdrowego żywienia w domu.			
Upowszechniam przepisy i pomysły na zdrowe posiłki, materiały na temat zdrowego żywienia.			
Prowadzę bieżącą obserwację dzieci w sytuacjach związanych z żywieniem i w			

razie wyraźnie niepokojących objawów dzielę się spostrzeżeniami z rodzicami.			
Wiem, jakie zachowania dzieci związane z żywieniem uznać za niepokojące i w razie potrzeby kieruję rodziców do specjalisty.			

Samooceny personelu w zakresie wspierania samodzielności dziecka podczas posiłków dokonuje się minimum raz w roku

ZAŁĄCZNIK NR 7

LISTA DZIAŁAŃ WSPIERAJĄCYCH BUDOWANIE BEZPIECZNYCH, OPARTYCH NA SZACUNKU RELACJI Z DZIEĆMI

1. Budowanie poczucia bezpieczeństwa
 - a) Rutyna i przewidywalność:
 - Utrzymywanie stałego rytmu dnia
 - Zapowiadanie najważniejszych zmian (bez obciążania dzieci nadmiarem informacji)
 - Stosowanie prostych rytuałów przy kluczowych momentach (np. krótka piosenka na powitanie)
 - b) Dostępność emocjonalna:
 - Pozycja na poziomie oczu dziecka podczas ważnych interakcji
 - Reagowanie na płacz i dyskomfort w miarę możliwości (pamiętając o potrzebach grupy)
 - Krótkie, ale regularne momenty indywidualnej uwagi dla każdego dziecka
 - c) Przestrzeń osobista:
 - Umożliwianie korzystania z przytulanki / kocyka w trudnych momentach
 - Wyznaczenie osobistego miejsca na rzeczy dziecka (szafka, znaczek)
2. Reagowanie na zachowania dzieci
 - a) Komunikacja niewerbalna:
 - Uśmiech i kontakt wzrokowy podczas interakcji
 - Spokojny ton głosu nawet w trudnych sytuacjach
 - Proste gesty wspomagające komunikację werbalną
 - b) Komunikacja werbalna:
 - Proste nazywanie podstawowych emocji ("Widzę, że jesteś smutny")
 - Używanie krótkich, zrozumiałych komunikatów (jasne i zwięzłe informowanie o zasadach, unikanie nadmiaru słów i złożonych wyjaśnień)
 - c) Rozwiązywanie trudnych sytuacji:
 - Szybkie przekierowywanie uwagi w sytuacjach konfliktowych
 - Stosowanie prostych, powtarzalnych komunikatów w podobnych sytuacjach
 - Zapewnienie fizycznego bezpieczeństwa w pierwszej kolejności
3. Komunikowanie aktywności i zmian
 - a) Zapowiadanie planu dnia:

- Krótki poranny krąg z omówieniem głównych aktywności
 - Używanie wizualnych wskazówek dla kluczowych momentów dnia
 - Proste sygnały dźwiękowe oznaczające zmianę aktywności
 - b) Sygnalizowanie przejść między aktywnościami:
 - Stałe, proste sygnały (klaskanie, krótka piosenka)
 - Przygotowanie do większych zmian ("Za chwilę będzie obiad")
 - c) Komunikacja przy zmianach nieplanowanych:
 - Bardzo proste wyjaśnienie bez nadmiaru szczegółów
 - Skupienie się na nowej aktywności zamiast na wyjaśnianiu przyczyn zmiany
4. Wspólne zasady dla personelu
- a) Spójność w działaniu:
 - Uzgodnienie kilku kluczowych, prostych zasad reagowania
 - Wspólne sygnały używane przez wszystkich opiekunów
 - Krótkie, regularne spotkania zespołu
 - b) Indywidualizacja podejścia:
 - Podstawowe informacje o preferencjach każdego dziecka dostępne dla wszystkich opiekunów
 - Elastyczność w ramach ustalonych granic
 - c) Realistyczna samoregulacja personelu:
 - Wzajemne wspieranie się w trudnych momentach
 - Możliwość krótkiej przerwy w szczególnie stresujących sytuacjach
 - System rotacji przy zadaniach wymagających dużego nakładu emocjonalnego

ZAŁĄCZNIK NR 8

ARKUSZ SAMOOCENY PERSONELU W ZAKRESIE NAWIĄZYWANIA RELACJI Z DZIEĆMI, REAGOWANIA NA ZACHOWANIA DZIECI I KOMUNIKOWANIA DZIECIOM O AKTYWNOŚCIACH

DZIAŁANIE	TAK	NIE	UWAGI (w jakich sytuacjach mam trudność
RELACJE Z DZIEĆMI			
Do dzieci odnoszę się w sposób ciepły, często uśmiechając się i okazując zadowolenie z bycia z nimi.			
Okazuję zainteresowanie tym, co dzieci mówią i robią.			
Używam niewerbalnych komunikatów w interakcji z dzieckiem (np. Kiwając głową, podnosząc brwi w zdziwieniu, uśmiechając się).			
Mówię do dzieci po imieniu.			
Szukam kontaktu wzrokowego (nie zmuszając do wzajemności) podczas rozmowy z dzieckiem.			

W trakcie rozmowy z dziećmi staram się być na ich wysokości, kucając lub się dając obok.			
REAGOWANIE NA ZACHOWANIE DZIECI			
Uważnie obserwuję to, co robią dzieci, nazywając to, co widzę.			
Dopasowuję swoje zachowanie – ton głosu, wyraz twarzy, poziom entuzjazmu – do tego, co wyrażają dzieci.			
Jestem gotowa/gotowy do pomocy, jeśli dzieci tego potrzebują.			
Stwarzam warunki do samodzielnego podejmowania decyzji przez dzieci.			
Pozwalam dzieciom na popełnianie błędów i zachęcam do samodzielnego ich naprawiania/rozwiązywania problemów, jeżeli są na to gotowe.			
Akceptuję wyrażanie emocji przez dzieci.			
Jestem uważna/uważny na trudne momenty dzieci (zmęczenie, przestymulowanie) i wspieram je, aranżując zmiany w otoczeniu, dostosowując ton głosu i styl interakcji do sytuacji.			
Respektuję chęć dziecka do przerywania interakcji i czekam, aż wyrazi ono chęć wznowienia kontaktu.			
Rozpoznaję i nazywam reakcje emocjonalne dzieci oraz własne.			
KOMUNIKOWANIE DZIECIOM O AKTYWNOŚCIACH			
Przypominam dzieciom werbalnie lub niewerbalnie (gestem lub używając znaków graficznych) o następnym punkcie w planie dnia.			
Uprzedzam dziecko o działaniu, które będzie podejmowane z jego udziałem i czekam na jego odpowiedź (werbalną lub niewerbalną), żeby mieć pewność, że dziecko rozumie sytuację.			

Samooceny personelu w zakresie nawiązywania relacji z dziećmi, reagowania na zachowania dzieci i komunikowania dzieciom o aktywnościach dokonuje się minimum raz w roku

ZAŁĄCZNIK NR 9

KARTA AUTOREFLEKSJI PERSONELU W ZAKRESIE WSPOMAGANIA ZABAWY DZIECI PODCZAS
CODZIENNEJ PRACY

DZIAŁANIE	3 – zawsze 2 – często 1 – rzadko 0 – nigdy	NOTATKI
Uwzględniam w codziennej praktyce rozwojowe potrzeby dzieci w wieku do lat 3 w zakresie zabawy.		
Udostępniam dzieciom różnorodne materiały (np. klocki, szmatki, naturalne przedmioty), które wspierają kreatywność.		
Wymieniam zabawki i przedmioty w kąciakach tematycznych, elastycznie dopasowując otoczenie do potrzeb i zainteresowań dzieci		
Zapewniam bezpieczeństwo dzieciom bez nadmiernego ograniczania ich swobodnej zabawy.		
Daję dzieciom prawo do decydowania, z kim i w jaki sposób chcą się bawić.		
Obserwuję różne sposoby zabawy poszczególnych dzieci i wspieram je odpowiednimi bodźcami.		
Jestem obecna, zauważam i odzwierciedlam uczucia i działania dziecka.		
Dysponuję zróżnicowanym repertuarem piosenek i zabaw dla maluchów, które wykorzystuję w zależności od sytuacji.		
Umożliwiam wspólne zabawy dzieci ze sobą i dbam o to, by traktowały się z szacunkiem.		
Rozmawiam z rodzicami na temat wysokiej wartości zabawy dla wczesnego rozwoju dziecka i edukacji.		
Unikam nadmiaru zabawek i bodźców – mniej często znaczy więcej		
Towarzyszę dzieciom w zabawie, unikając kierowania nią.		
Uznaję wartość zabawy niezależnie od efektu (ważniejszy jest proces niż rezultat).		
Daję dzieciom czas na eksperymentowanie i uczenie się na błędach.		

Umożliwiam dzieciom wracanie do ulubionych aktywności i powtarzanie ich.		
Miesięczny plan pracy jest w pełni realizowany		

ZAŁĄCZNIK NR 10

KARTA OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA
(4-12 MIESIĘCY)

Imię i nazwisko dziecka: _____

Data urodzenia: _____

Imię i nazwisko osoby przeprowadzającej obserwację: _____

4 m-c	☐ przewraca się z boku na plecy i z pleców na bok ☐ sięga ręką do przedmiotu ☐ bawi się zabawką w ręku, prowadzi ją do ust ☐ odróżnia ojca i matkę ☐ odpowiada dźwiękiem gdy się do niego przemawia ☐ śmieje się głośno
5 m-c	☐ umie podciągane za ręce usiąść ☐ oburącz sięga po przedmiot ☐ poznaje siebie w lustrze ☐ śmieje się głośno, "zna się" na żartach ☐ bawi się zabawkami
6 m-c	☐ siedzi trzymając się ☐ sięga po przedmioty jedną ręką ☐ gaworzy (pierwsze sylaby) ☐ otwiera usta na widok jedzenia ☐ bawi się nogami (stopy przyciąga do ust)
7 m-c	☐ siedzi samo nie podparte (krótco) ☐ pełza na brzuchu (do tyłu) ☐ przekłada zabawkę z ręki do ręki ☐ szuka schowanej zabawki ☐ powtarza wielokrotnie sylaby ☐ je łyżeczką ☐ pragnie aktywnego kontaktu z inną osobą
8 m-c	siedzi samo bez podparcia umie samo usiąść pełza w przód wyrzuca zabawki z łóżka chwyta i trzyma palcami samo je herbatnik reaguje lękiem na obce osoby bawi się w chowanego ("a kuku")
9 m-c	pewnie siedzi i stoi trzymając się

	raczkuje stawia pierwsze kroki trzymając się naśladowuje ruchy ('pa-pa', 'kosi-kosi') siada na nocniku reaguje na swoje imię
10 m-c	staje samo trzymając się wyjmuję klocki z pudełka, wkłada palce w otwory rozumie proste zlecenia (daj, weź, rozumie zakazy) pije z kubeczka
11-12 m-c	staje bez podparcia podnosi zabawki kucając chodzi trzymane za rękę lub kilka kroków samo wkłada mniejsze przedmioty do większych, otwiera pudełka wskazuje nazwany przedmiot mówi 'mama', 'tata' okazuje serdeczność wysadzone w porę korzysta z nocnika

Uwagi do przeprowadzonej obserwacji:

ZAŁĄCZNIK NR 11

ARKUSZ OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA 1- LETNIEGO (12-18 MIESIĘCY)

Imię i nazwisko dziecka: _____

Data urodzenia: _____

Daty kolejnych obserwacji:

▪ obserwacja I: _____

▪ obserwacja II: _____

Imię i Nazwisko osoby przeprowadzającej obserwację: _____

Obserwowana cecha	Obserwacja I				Obserwacja II			
	wysoki poziom rozwoju cechy	przeciętny poziom rozwoju cechy	niski poziom rozwoju cechy	brak danej cechy	wysoki poziom rozwoju cechy	przeciętny poziom rozwoju cechy	niski poziom rozwoju cechy	brak danej cechy
ROZWÓJ FIZYCZNY								
1. Próby samodzielnego chodzenia.								

2. Umie wykonać przysiad.								
3. Stoi samo (15 m-c).								
4. Próbuje stawiać pierwsze samodzielne kroki (12 m-c).								
5. Chodzi samo niepewnie, często upada (15 m-c).								
6. Popycha piłkę nogą (18 m-c).								
7. Schyla się po zabawkę i nie upada (14-17 m-c).								
8. Chodzi trzymane za rękę (12-14 m-c)								
9. Chodzi trzymając np. piłkę (13-17 mc).								
ROZWÓJ UMYSŁOWY								
1. Na polecenie wskazuje przedmioty na obrazkach.								
2. Przyciąga zabawkę za sznurek.								
3. Wskazuje palcem co chce.								
4. Znajduje ukryte przedmioty (np. pod pokrywką).								
SAMOOBSŁUGA								
1. Samodzielnie pije z kubka.								
2. Je samo ciasteczko , kawałek jabłka , kromkę chleba.								

3. Próby samodzielnego korzystania z łyżki.								
4. Próby samodzielnego wkładania skarpety lub buta.								
SPRAWNOŚĆ MANUALNA								
1. Przewraca kartki i ogląda książeczkę.								
2. Wkłada i wyjmuje małe przedmioty z większych.								
3. Chwyta małe przedmioty opuszkami zgiętego palca wskazującego i przeciwstawnego kciuka.								

UWAGI	

ARKUSZ OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA 2- LETNIEGO
(19-24 MIESIĘCY)

Imię i nazwisko dziecka: _____

Data urodzenia: _____

Daty kolejnych obserwacji:

▪ obserwacja I: _____

▪ obserwacja II: _____

Imię i Nazwisko osoby przeprowadzającej obserwację: _____

Obserwowana cecha	Obserwacja I				Obserwacja II			
	wysoki poziom rozwoju cechy	przeciętny poziom rozwoju cechy	niski poziom rozwoju cechy	brak danej cechy	wysoki poziom rozwoju cechy	przeciętny poziom rozwoju cechy	niski poziom rozwoju cechy	brak danej cechy
ROZWÓJ FIZYCZNY								
1. Sprawnie chodzi i biega.								
2. Potrafi kopać piłkę nie przewracając się.								
3. Wchodzi po schodach samo trzymając się poręczy.								
4. Podskakuje w miejscu.								
5. Rzuca piłką z nad barku.								
6. Stawia kilka kroków na palcach bez zatrzymania.								
ROZWÓJ UMYŚLOWY								
1. Klasyfikuje klocki według kształtu.								
2. Umieszcza 3 elementy w układance.								

3. Układa figury w konturach.								
4. Dobiera części obrazka do całości.								
5. Dobiera identyczne obrazki.								
SAMOOBŚŁUGA								
1. Próbuje samodzielnie się rozbierać i ubierać.								
2. Sprawnie posługuje się łyżką i kubkiem.								
3. Myje samo ręce pod nadzorem opiekunki.								
4. Próby zgłaszania i kontrowania potrzeb fizjologicznych.								
SPRAWNOŚĆ MANUALNA								
1. Układa wieże z sześciu klocków.								
2. Odkręca pokrywki.								
3. Trzyma ołówek lub kredkę w palcach (nie w garści).								
4. Naśladuje rysowanie kropek i pojedynczych kresek, spirale (24 m-c).								
5. Buduje mostek z 3 klocków.								
MOWA								

1. Łączy w wypowiedziach dwa słowa.								
2. Odmawia werbalnie wykonanie polecenia.								
3. Nazywa niektóre przedmioty.								

ROZWÓJ SPOŁECZNO- EMOCJONALNY

1. Uczy się samokontroli.								
2. Rzadko wybucha gniewu.								
3. Przejawia silne uczucia do bliskich mu ludzi (rodzice, dziadkowie, opiekunki).								
4. Chętnie bawi się obok rówieśników.								
5. Nie współdziała z rówieśnikami.								
6. Spełnia polecenia (połóż, przynieś podaj).								
7. Prowadzi zabawy naśladowcze (wozi misia, układa lalę do snu).								

UWAGI

--	--

ARKUSZ OBSERWACJI CECH ROZWOJOWYCH DZIECKA 3- LETNIEGO
(25-36 MIESIĘCY)

Imię i nazwisko dziecka: _____

Data urodzenia: _____

Daty kolejnych obserwacji:

▪ obserwacja I: _____

▪ obserwacja II: _____

Imię i Nazwisko osoby przeprowadzającej obserwację: _____

Obserwowana cecha	Obserwacja I				Obserwacja II			
	wysoki poziom rozwoju cechy	przeciętny poziom rozwoju cechy	niski poziom rozwoju cechy	brak danej cechy	wysoki poziom rozwoju cechy	przeciętny poziom rozwoju cechy	niski poziom rozwoju cechy	brak danej cechy
ROZWÓJ FIZYCZNY								
1. Przyjmuje prawidłową pozycję w siadzie ze skrzyżowanymi nogami.								
2. Wchodzi po schodach stawiając nogi na przemian.								
3. Chętnie uczestniczy w zabawach ruchowych.								
4. Sprawnie wykonuje proste ćwiczenia ruchowe (np. podskoki).								
5. Chętnie bawi się na świeżym powietrzu.								
6. Rzuca, kopie i próbuje łąpać piłkę.								
7. Przeskakuje przez sznurek								

umieszczony na wysokości 5 cm od podłogi.								
8. Prawidłowo koloruje.								
9. Rytmicznie porusza się przy muzyce.								
10. Jest odporne na zachorowania (np. przeziębienia).								
11. Sygnalizuje nauczycielowi złe samopoczucie.								
12. Stoi kilka sekund na jednej nodze .								
ROZWÓJ UMYŚŁOWY								
1. Dziecko:- nazywa przedmioty z otoczenia oraz przedstawione na rysunku.								
2. Dostrzega różnice i podobieństwa na obrazkach (schematycznych).								
3. Z zainteresowaniem ogląda książeczki.								
4. Słucha utworów literackich opowiadanych lub czytanych przez nauczyciela.								
5. Odpowiada na pytania.								
6. Zadaje pytania dotyczące wysłuchanego utworu								

literackiego, danej sytuacji.								
7. Rozwiązuje proste zagadki.								
8. Określa, co zdarzyło się wcześniej, a co później.								
9. Nazywa kolory.								
10. Nazywa czynności.								
11. Określa cechy przedmiotów (wielkość, kształt, smak, zapach).								
12. Nazywa charakterystyczne zjawiska atmosferyczne (np. opady deszczu, śniegu).								
13. Rozumie polecenia i pytania nauczyciela.								
14. Powtarza z pamięci krótkie teksty.								
15. Segreguje przedmioty według jednej cechy (kolor, wielkość).								
16. Pokazuje i nazywa części ciała.								
17. Określa położenie przedmiotów względem siebie (przed, za, z boku).								
18. Wskazuje górę, dół pomieszczeń, przedmiotów.								

19. Poprawnie stosuje przyimki: na, pod, nad, za, obok, w.								
20. Rozumie znaczenie prostych znaków umownych (np. znaczki rozpoznawcze, umowne gesty).								
21. Prawidłowo liczy przedmioty (przynajmniej w zakresie 3).								
22. Wymienia kolejność ułożenia przedmiotów.								
23. Rysuje po śladzie.								
24. Układa w całość obrazki pocięte na kilka części.								
25. Podaje swoje imię i nazwisko.								
26. Rozpoznaje dźwięki dochodzące z najbliższego otoczenia.								
27. Wykonuje ćwiczenia ortofoniczne (np. dmuchanie piórka, klaskanie...).								
28. Śpiewa piosenki.								
SAMOOBSŁUGA								
1. Samodzielnie myje ręce i twarz.								
2. Sygnalizuje potrzeby fizjologiczne i								

samodzielnie korzysta z toalety.								
3. Samodzielnie potrafi jeść łyżką i pić z kubka.								
4. Samodzielnie wkłada i zdejmuje niektóre części garderoby.								
SPRAWNOŚĆ MANUALNA								
1 Rysuje, po demonstracji krzyżyk i koło.								
2. Prawidłowo trzyma narzędzia do rysowania.								
3. Buduje wieżę z 8 elementów.								
4. Potrafi naklejać elementy , mieszcząc się w określonym konturze.								
5. Nawleka duże koraliki na sznurek.								
6. Próbuje ciąć nożyczkami.								
MOWA								
1. Mówi zdaniami z 3- ech i więcej wyrazów (30 mc).								
2. Wypowiedzi wielowyrazowe, używa też zdań złożonych.								
3. Mówi dość gramatycznie (36 m-c).								
4. Używa swojego imienia, gdy mówi o sobie (31 m-c).								
5. Nazywa większość								

przedmiotów, których używa.								
6. Mówi o sobie zaczynając używać formy "ja".								
ROZWÓJ SPOŁECZNO – EMOCJONALNY								
1. Zgodnie bawi się z innymi dziećmi.								
2 . Potrafi panować nad złością.								
3. Zna imiona kolegów i koleżanek z grupy.								
4. Przestrzega umów przyjętych w grupie.								
5. Podejmuje zabawy tematyczne z równieśnikami.								
6. Mówi o swoich potrzebach.								
7. Próbuje nazywać swoje emocje (radość, smutek).								
8. Kończy rozpoczętą pracę (np. plastyczną).								
9. Sprząta zabawki.								
10. Nie bierze cudzych rzeczy.								
11. Stara się być samodzielne.								
12. Jest pogodne i ma dobre samopoczucie.								
13. Nawiązuje kontakt z opiekunem.								
14. Łatwo przystosowuje się								

do środowiska placówki.								
15. Zgłasza swoje potrzeby.								
16. Nawiązuje kontakt z równieśnikami.								
17. Rozumie i wykonuje proste polecenia nauczyciela.								
18. Używa form grzecznościowych.								

UWAGI	

ARKUSZ OBSERWACJI ZAJĘĆ Z DZIEĆMI

Imię i nazwisko pracownika: _____

Stanowisko: _____

Data przeprowadzonej oceny: _____

	TAK	NIE	UWAGI
Stwarza dziecku bezpieczną i miłą atmosferę podczas pobytu w placówce			
Pomaga dziecku w miłej atmosferze przejść przez proces adaptacji w placówce			
Zapewnia dziecku właściwą opiekę pielęgnacyjną			
Organizuje lub pomaga w organizacji zajęć opiekuńczo-wychowawczych uwzględniając rozwój psychosomatyczny dziecka			
Traktuje dziecko z szacunkiem i godnością			
Jest uważny na potrzeby dziecka			
Używa języka dostosowanego do poziomu rozwoju dziecka			
Jest empatyczny, szczery i wyraża zainteresowanie oraz troskę o dziecko			
Cechuje się wrażliwością szacunkiem w interakcjach z dzieckiem			
Nawiązuje kontakt fizyczny z dzieckiem gdy ono tego potrzebuje (nosi, przytula, buja)			
Dba o naturalny rytm funkcjonowania dziecka (np. nie ponagla żeby dziecko szybciej jadło)			
Cechuje się poczuciem humoru i optymizmem			
Nie zawstydzia dziecka i nie rani poprzez komentarze słowne czy reakcje pozawerbalne			
Zapewnia lub pomaga w organizowaniu dzieciom różnorodnych wspólnych zabaw i zajęć, które wspierają rozwój dzieci			

Towarzyszy dzieciom w zabawach adekwatnych do ich potrzeb, preferencji i zainteresowań			
Dbą o bezpieczeństwo dziecka podczas pobytu w placówce			
Angażuje się w swoją pracę			
Jest rzetelny i odpowiedzialny			
Jest uważny na frustrację dziecka, reaguje odpowiednio do sytuacji: pociesza, wyjaśnia, rozmawia, zachęca do zmiany działania, daje dziecku czas na ochłonięcie			

Ocena pracy i jej uzasadnienie (informacja zwrotna dla pracownika):

(podpis osoby wypełniającej)